

ŠT. 9. 1906.

LETO II.

MESEČNIK, POSVEČEN
PROTIALKOHOLNEMU
GIBANJU NA SLOVENSKEM

„Najboljša je
pač voda.“

PIŠČALKA

za
abstinate,
pivce in pijance.

== CELJE ==
ZVEZNA TISKARNA.

Piščalka izhaja vsak mesec 20. tega ter stane na leto **4 K**, za dijake **3 K**.

Naročnina naj se pošilja po poštni položnici, če pa po nakaznici pa na: **Upravništvo «Piščalke» v Celju.**

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **Franc Avsec, Št. Juri pod Kumom, pošta Radeče.**

Leposlovni spisi pa na naslov: **Leopold Lenard, Radeče pri Zidanem mostu.**

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: **Anton Černe.**

DRUŠTVO „ABSTINENT“ V LJUBLJANI

PRODAJA

≡ KAZGLEDNICE ≡

„Ne v krčmo“

„Dilirium tremens“

„Žrtev alkohola“

≡ PO 8 VINARJEV ≡

DRUŠTV. ZNAMENJA

Z NAPISOM

„Proč z alkoholom“

ZA ČLANE 50 VIN.

ZA ČLANICE 40 VIN.

NAROČI SE PRI DRUŠTVU

„ABSTINENT“, LJUBLJANA, KOPITARJEVE UL. 2

⚡ PRVO PROTIALKOHOLNO ⚡ ZBOROVANJE NA GORIŠKEM

priredi dne 21. oktobra t. l.

„ABSTINENČNI KROŽEK“ V MIRNI.

Zborovanje obeta biti jako zanimivo, oglašeni je že več govornikov, tudi društvo «Abstinent» v Ljubljani pošlje svoje govornike.

Zborovanje se vrši po sledečem redu: Od 11. ure dopoldne do 1. ure popoldne zaupno zborovanje abstinentov in vabljenih, potem skupno kosilo. Ob 3. uri popoldne se začne veliko javno zborovanje in traja do 7. ure zvečer. Ob pol 8. uri zvečer vstopnine prosta veselica za vdeležence zborovanja.

Natančnejši spored govorov in govornikov se v kratkem objavi.

«Abstinenčni krožek» v Mirni, Goriško.

L. LENARD.

Iz popotnega zapisnika slovenskega abstinenta po Galiciji.

Drčal sem z vlakom iz Levova proti jugovzhodu na progi Levov-Strij. Vozil sem se v tretjem razredu in še dosti prijetno, ker je bilo malo popotnikov. Bila je namreč sobota in praznovorni gališki judje se v soboto ne vozijo nikamor. V soboto se torej brez skrbi voziš v tretjem razredu in dobiš boš lahko na razpolago cel voz, druge dneve pa lahko grozno naletiš. Sprevodniki sicer skušajo deliti občinstvo na dva tabora: semitski in nesemitski in tlačijo Jude skupaj v posebne vozove Nejudje pa skupaj, toda popolnoma je ta ločitev neizvršljiva, dasiravno ugodna za oba dela. Tako namreč lahko Judje, ako so sami med seboj, brez skrbi čeblojo v svojem žargonu in čebljanja jim nikdar ne zmanjka, opravljajo svoje molitve, sploh počno kar hočejo. In Nejudom ni treba požirati vonja zašmiranih kaftanov in naoljenih pejs, ni se jim potreba bati, da dobe na poti kakšne nepotrebne živalice ali pridejo v prebližnjo dotiko s kakšno drugo nesnago. Pravi staroverni Jud je namreč prava slika nesnage. Njihova stanovanja so namreč, vkljub temu, da so hiše na zunaj nekoliko lepše zidane, kot pa krščanske, pravi brlog nesnage, njihova obleka in lasje so v takšnem stanju, da obide tujca, že ko ga oddaleč zagleda, strah, da se ne bi zadela. A kljub temu je tak starokonservativen Jud simpatičnejši, kot pa modernizovani evropski. On se drži strogo vseh svojih verskih predpisov, je po svoje tudi pošten in značajan in družinsko življenje je pri njih redno. Proti tujcu je vedno plah in nezaupljiv, a z domačim, kmečkim maloruskim prebivalstvom so Judje popolnoma domači. Pravi, pristni starojudovski tipi se najdejo samo po vzhodno-galiških mestecih in trgih. Na Ruskem se ne morejo slobodno razviti, a po drugi Evropi so tako precejeni z arijskim prebivalstvom, da so popolnoma modernizirani.

V vlakcu je bilo torej prazno in dolgočasno, pogled skozi okno tudi ni odkril ničesar vabljivega. Vedno enolična ravnina in ne lepa rodovitna

planjava, po kateri se zibljejo valovi rumenega klasja, ampak dolgočasna, nizka, močvirna, drugje spet peščena zemlja. Tu in tam je v dalji kakšna rusinska vas ali «folvark» plemenitaša, a vse napravlja tako tožen vtis, da si vesel, ko drči vse tako urno mimo tebe.

Z radostjo sem torej začul klic: «postajaličče Pesečna!» in urno skočil iz voza. Malo poslopje stoji samotno v ravnini, z menoj ni izstopil nikdo drug. Na postaji me je čakal z očetovimi konji sin mojega župnika, moj daven znanec. Ni mi namreč potreba omeniti, da je ruska pravoslavna in tudi maloruska zedinjena duhovščina oženjena. Urno se pozdraviva, skočim na voz, konja potegneta in poln pričakovanja drčim po prašni, še dosti dobri cesti, med širokimi polji naprej, nekoliko navzgor, dalje, dalje, k vasi mojega namena.

V daljavi se zablíši vrhunec zvonika maloruske cerkve iz ravnine, zgine in se spet zablíši. Polagoma se prikazujejo tudi ena za drugo kupole cerkvice, kakor da bi lezle iz zemlje, in se žare v solncu. Okrog cerkvice leži nekaj, kakor neravna, temna plahta, iz katere se dvigujejo vedno bolj jasni obrisi posameznih hiš. Nekoliko za vasjo stoji široko, belo enonadstropno poslopje, obdano od zelenega drevja in raznih gospodarskih poslopij. — To je graščakov «dvor». Pri nas bi rekli, da je to poslopje kakšnega trdnejšgga kmeta. Toda gospoda «šlahčiča» ne smemo ceniti po njegovem stanovanju, ampak po njegovi zemlji. Njegova so vsa ta razsežna polja ob eni strani ceste pa tje, daleč tje, kjer zavira pogled žareča megla. Samo na drugi strani pota je polje vaško. Njegovi so vsi gozdi, kar jih je tu na okolo, vsi travniki in pašniki. Toda ta-le živina, ki se pase na travniku, ni njegova, ampak njegovih najemnikov, Judov. Tudi posestvo je dal večinoma Judom v najem. Njegov oče je sedel doma, upravljal svoje posestvo in shajal dobro. Takrat so bili judje v vasi še revni ljudje, ki so okrog kmetov skupovali jajca, teleta in druge reči, trgovali z nitmi in šivankami, predvsem pa prodajali kmetom graščakovo žganje. Toda časi so se spremenili. Stari gospod je umrl, mladi pa ne ljubi sedeti doma, ampak ga vleče v svet. Nekoč je šel v Monte Karlo in zaigral 40.000 goldinarjev, nato je meral pa brzojaviti domov Judom, da so mu poslali denarja za vrnitev. Očetu so ponujali Judje za posestvo 600.000 kron, toda ga ni dal. Od sina ga bodo dobili v kratkem še ceneje, ker je večinoma vse vže pri njih zadolženo. Gozde so vže Judje posekali, polja imajo v najemu, živina, ki se pase po pašnikih, je njihova. Edino, kar še drži gospoda po koncu, je žganjarna, veliko, tovarni podobno poslopje nedaleč od dvora iz katerega se vali gost, smrdljiv dim. Tu sme namreč samo graščak kuhati žganje in imeti krčme, katere daje seveda Judu v najem. Tako pomagata eden drugemu. Graščak kuha žganje in Jud ga prodaja, graščak je navezan na Juda in Jud je odvisen od graščaka.

Ko se bližamo vasi, zadenemo najpred nekoliko oddaljeno od drugih, kmečkih koč, na pol zidano, pol leseno poslopje namazano z neko čudno modro barvo. To je krčma žida, katero ima v najem od graščaka. Kolikor več proda žid žganja, toliko več dohodkov ima graščak. Propinacija ali žganjarsko pravo je ona nesrečna vez, ki veže kmeta na Juda in na graščaka. Toda nikar ne mislite, da je vsled tega alkoholizem v Galiciji tako grozno razširjen. — Poprečno se spije v Galiciji manj alkohola kot kje drugje v Avstriji in tudi kot pri nas. In kar dela poljski alkoholizem manj kvarljiv za narodno zdravje in blagostanje, je, da so samo posamezniki, ki mu žrtvujejo vse, do zadnjega vinarja, med tem, ko večina ljudstva jako redkokedaj pokusi žganje. Ali pa se ga napije včasih, ako je kakšna posebna prilika, do brezumnosti, potem pa spet dela pridno tedne brez alkohola. Narava gotovo lažje prenese take perijodične izbruhe, kot pa kronično zastrupljanje. Alkoholizem je torej v Galiciji samo še razvada, a ne narodna navada. Izmed 100 inteligentnih družin jih je tu gotovo 99, ki nimajo pri obedu na mizi alkohola, razven v kakšni posebni priliki.

Če hočete, si ogledamo krčmo od znotraj. Saj smo kmalu gotovi, ker je videti borno malo. Vrata so nerazmerno velika in priprosta, kot pri nas v kakšen skedenj. V večja vrata so vrezana manjša vrtica še dovolj široka, toda tako nizka, da se je treba vže globoko pripogniti. Ker ni danes nič posebnega, niti praznik niti semenj, so odprta samo manjša vrtica. Stopimo čez visoko desko, ki nadomešča prag, in pridemo v vežo, — ne ampak oprostite, v poteptamo ilovnato blato. V polumraku gledamo okrog, da bi spoznali kam se obrniti. Na vsaki strani imamo spet ena vrata, slučajno je vse tiho, nikjer ni duše. Vrata na desni so večja, na levi pa nekoliko čednejša. Pritisnemo na druga in stopimo v Židovo stanovanje. V nizki zibeljki leži v kupu umazanih cunj majhno dete in prične kričati na vse grlo, debeluhasta, črnolasa in temnopolta Judinja skoči k njemu in gleda jezno na tujca. Nered in nesnaga, katero vidimo okrog, nam zapira sapo. Umaknemo se nazaj in Judinja za nami ter vpraša, česa bi radi. Povemo našo željo in ona nam pokaže druga vrata, stopimo skozi nje in pridemo v drugo, večjo sobo. Stene neome-tane, pod nogami mesto tlaka samo poteptana ilovica ali pravzaprav suho blato, po prostorni «pivnici» stoje nizke mize, nepogljajene in nepobeljene, ki še nikdar niso občutile vode in peska, na štirih kolih, in okoli miz podobne kakovosti klopi. K sreči smo sami. Toda včasih, ob praznikih in ob semenjih in podobnih prilikah, se morajo tu vršiti grozni prizori. Ne-prijetna Judinja prinese kozarček žganja. Izgleda res neapetito kot vse okrožje z Judinjo vred, toda zato je pa tudi po ceni samo 2 krajcarja. Da bi bilo žganje bolj «gajstno», je dodala še celo nekaj popra. Potem nas še vpraša, če želimo še kaj prigrazniti, toda prvi utisi iz galicijske židovske

krčme so nam pregnali vse druge telesne želje korenito. Hitro damo dva krajcarja za popoprani špirit in bežimo na prosto.

Tako izgleda v galicijski židovski vaški krčmi. Toda sedaj, ko sem prvič prihajal v malorusko vas, se nisem imel časa zanimati za ničesar drugega, ampak sem drčal med lesenimi kočami in mimo nove, čedne cerkve v ruskem slogu in s peterimi kupolami dalje k domu «svjaščenika»-župnika.

Župnišče je zidano in s slamo krito poslopje nedaleč od cerkve z vrtom pred hišo in z verando na drugi strani. Na zunaj se ne razločuje mnogo od drugih, kmečkih hiš, samo da je nekoliko večje in čednejše. Stopiva z voza in moj tovariš me pelje skozi vežo v župnikovo pisarno. Njegov oče, postaren, suh starec prijaznega obraza in visokega, razumnega čela, je naredil name takoj najboljši utis. Govorila sva v začetku po rusko, toda mi še ni teklo dobro. Nato je začel gospod sam po nemško, kar je govoril jako dobro, ker je dovršil svoje teologične študije na Dunaju. Ko sem se nekoliko oddahnil in razgovoril, me pelje v drugo sobo, v salon, skozi druga vrata vstopi kakšna štiridesetletna, a še jako sveža in živahna dama in gospod mi jo predstavi kot svojo ženo. Za njo prideta še dve hčerki. «Sedaj pa prosim ostanite tu pri moji družini, napijte se čaja in pozabavajte se, jaz imam za nekaj časa opravilo, je nek pogreb», reče mi moj gospodar. Služkinja je prinesla čaja in gospa mi ga je nalila, potem smo pa pričeli piti čaj in se razgovarjati. Popraševati in povedati smo si imeli mnogo, toda šlo je jako težko. Nemško so dame toliko grozno slabo, s francoščino tudi nismo prišli daleč, malorusščino sem razumel približno samo po posluhu, toda govoriti nisem mogel, velikorusščino so dame za silo razumele, toda govoriti niso znale, poljščino sem jaz lomil povoljno, toda damam je bila poljščina neprijetna radi sovraštva do Poljakov. Govorili smo torej neko mešanico raznih jezikov in, kadar ni šlo drugače, si še pomagali z rokami in z drugimi znamenji. Toda imeli smo se takoj izvrstno, razgovarjali in pili čaj.

Pri nas se misli, da se gostu ne more postreči drugače, kot z vinom ali s pivom. Prigodilo se mi je celo, da je neka jako izobražena in olikana narodna slovenska dama, ko sem prišel v hišo na obisk, pritresla pred mene pol litrčka vina! Najpred ni potreba vedno misliti, da je gost, ako pride v hišo, lačen in žejen. Ako pa česa želi, bo že sam povedal, saj ni otrok. Vprašanje, kako postreči gostom, ako postanemo abstinentje, torej nikakor ni tako pereče. V goste in v obiske naj se ne hodi, ako se nima gotovih opravkov in namenov. V teh slučajih bo pa že okoliščina opravka pokazala način, kako sprejeti gosta. Splošno pa, ako je prišel gost ob času jedi, naj se povabi k jedi, če je pa prišel izven tega časa, mu pa ni treba streči z jedjo in s pijačo, ako niso okoliščine take, da je on v resnici potreben. Ako se mu pa hoče vže samo radi konvenijence kaj

ponuditi, naj se mu ponudi kaj lahkega, majhnega in za tako postrežbo je gotovo ruski čaj vnekoliko bolj pripraven, kot slovensko vino. Kako prijetno se razgovarja pri čaju, nobeden ne sili, nobeden se ne brani, nobene nevarnosti, da bi se prekoračila meja in storila kakšna nerodnost!

Pri večerji sem opazil, da sta gospod in gospa popolna abstinenta od alkoholnih pijač. Ne vem, če iz verskih razlogov, dasiravno je gospod jako strog asket, najbrže je verski razlog močno sodeloval, toda prvi razlog je bil «ker se ne ve, zakaj bi se moralo piti?» Ravno tako sta bili abstinentinji obe hčeri iz ravno istega razloga. «Zakaj bi pila?» rekla mi je. Enega sina ni bilo doma, drugi se je pa na vseučilišču pod vplivom nemških buršakov navadil na pivo, kar so opazovali stariši z veliko bojestjo.

Alkohol in blagostanje ljudstva.

Spisal **Avguštin Eger**, † škof Št. Galski.

(Nadaljevanje.)

4. Alkohol in narod.

Je velika vrsta častivrednih ljudi, ki nasproti alkoholizmu — še čakajo. Ustvarili so si o učinkih alkohola svoje mnenje po svoji previdnosti in svojem okusu in po tem se ravnajo. Kar po njihovih mislih škoduje zdravju, tega se ogibajo. Sicer pa jim ne sme nikdo kaliti miru pri njihovi kupici, ki jo morajo imeti, ali ker jo smatrajo za potrebno za njihovo osebo, ali ker hočejo sladkosti zemeljskega bivanja uživati tudi iz te strani.

Če drugi tožijo o pogubnem alkoholizmu, naj tožijo, oni skrbé mirno sami za se in imajo za to svoje vzroke, ali vsaj svoje izgovore. Enkrat se jim tožbe zde pretirane, drugikrat se tolažijo: saj ne moremo nič pomagati. Naj vsak sam zase skrbi, pa bo za vse poskrbljeno. Kdor je tako neumen, da preveč pije, naj le trpi posledice. Kolo časa sicer v slabo teče, pa jaz nisem niti poklican niti zmožen, da bi ga ustavljal.

Kako naj se sodi o tej malomarnosti s krščanskega stališča, o tem tukaj ne govorim, omenim le, da je tudi s stališča lastne koristi nespametna. Največji sebičnež ne ostane malomaren, če gori sosedova hiša, in ti zmerniki naj ne prezró, da njihovi alkohololjubi sosedje tudi na njih račun greše. To je zlo, ki leži na vsem narodu in ki v mnogem oziru tiste še bolj tlači, ki so le sokrivi, kot tiste, ki so krivi.

Pred dvanajstimi leti je prof. dr. Kesselring v Zürichu na podlagi uradnih tabel in zanesljivih podatkov veščakov izračunal koliko se na leto v Švici izpije in plača alkoholnih pijač.

V Švici se je pridelalo vina (1890) 1,382.000 hektolitrov,	
ki je bilo vredno	49,240.000 frankov
iz dežele ga je šlo za	<u>912.900 »</u>
torej ostalo za	48,428.000 »
v deželo se je pripeljalo vina za	34,696.000 »
grozdja za vino pa za	<u>1,310.000 »</u>
Skupej torej za	84,434.000 frankov.

Res so del tega vina izpili tujci, ker pa v zgoreni vsoti niso všteti stroški za prekupce in gostilničarje, lahko rečemo, da je Švica dala za vino 100 milijonov frankov in da je ta vsota najbrž še prenizka.

Piva se je v Švici l. 1890, kakor se more soditi po množini uvoženih snovi ki so se porabili za pivo, naredilo	1,294.630 hekt.
piva več uvozilo nego izvozilo	<u>33.600 «</u>
Skupaj prišlo v deželo	1,328.230 «

Ker se pa morda ni vsa snov (žito in hmelj) tisto leto porabila, vzame dr. Kesselring le vsoto 1,100.000 hekto kot tisoletni konsum piva v Švici, kar znaša za švicarsko ljudstvo, če se vzamejo cene na drobno iztočenega piva, **44,000.000** frankov.

Žganja se je po vladnem poročilu porabilo 1870. leta 185.089 hektolitrov, kar pomeni izdatek za več kot **18,500.000** frankov.

Sadno vino izračuni Simler na letnih 1,050.000 hekto, kar je vredno **12,500.000** frankov.

Iz tega računa se vidi, da če nizko računamo, švicarsko ljudstvo izda na leto 160 milijonov frankov.

Ti računi veljajo za 15 let nazaj. L. 1898. se je izpilo pač vladnega žganja za en liter na osebo, ali 3 milijonov litrov manj kot leta 1890., ko se ga je izpilo 18,508.900 litrov. Toda poleg žganja, ki ga prodaja vlada, (kakor pri nas tobak in sol), se nakuha še «za domačo potrebo» doma veliko žganja iz tropin itd. in se uvozi v deželo še 241 vrst finih šnopsov in likerjev.

Pivo pa je strahovito poskočilo:

l. 1890.	1,100.000 hekto
l. 1895. že	1,750.000 hekto!

Zdaj pa naredimo mal račun! Za 1,750.000 hektolitrov piva je bilo treba 350.000 dvojnih (menda meterskih) stotov žita, za to žito je bilo treba nekako 26,923 hektarov polja (brez hmelja). Tolika površina rodovitne zemlje, ki naj bi po namenu stvarnikovem rodila vsakdanji kruh, pa se porabi za pridelek, ki ne le nič ne koristi, marveč grozno škoduje.

To žito je bilo vredno 7 milijonov frankov. Za to vsoto bi se bilo lahko kupilo za vsako osebo v Švici (3.000.000 prebivalstva) 10 funtov kruha. Pa tukaj se ne vpraša, koliko je bilo vredno žito, marveč, koliko so Švicarji dali za pivo iz tistega žita zvarjeno. Dali so zanj — liter po 40 ct — ne samo 7 milijonov, marveč 70 milijonov, desetkrat toliko! Hmelj in pivovarinarji in gostilničarji hočejo tudi plačani biti, in sicer kakor vidite, ne ravno slabo! Ni čuda, če se je veliki kapital polastil pivovaren! To nese! Tako alkoholizem pomaga kapitalizmu. Za teh 70 milijonov bi dobil vsak Švicar, star ali mlad, že 100 funtov kruha na leto. Kmalu bi prišli časi, ki jih je želel Henrik IV., da bi bila v vsaki hiši vsako nedeljo na mizi pečena kokoš. Koliko pa bi bilo manj stroškov za hipoteke in bolnike! Švica bi bila bogata dežela, če bi ljudje znali ravnati z denarjem, če bi pri izdatku vsaj polovico toliko pameti rabili kot pri dohodkih.

Pa za enkrat Švica še ne misli ustaviti tega lastnega izdatka: 2 milijona frankov za alkoholne pijače. Poglejmo torej to vsoto še od druge strani. Odkod pride? Precejšnja vsota pride od ljudi, ki nimajo denarja kar nič preveč, in ki ga jim vsled izdatka za alkohol tako zmanjka, da mora doplačevati občina ali pa dobri ljudje na ta ali drugi način. Koliko se za te milijone kupi bolezni, zapravi moči in sreče, smo že prej slišali. Takoj opozarjam, kako se množe deželni in občinski stroški vsled alkohola. Nihče ne polni bolnišnic, norišnic, hiralnic, sirotišnic, zavodov za zanemarjene in slaboumne otroke, za božjastne in na živcih bolne, ječ in prisilnik delavnic bolj kot alkohol.

Ječe pa ne pomnijo samo javen strošek, marveč npravstveno rano na ljudskem telesu, kar je še večjega pomisleka vredno. Tudi tukaj igra alkohol prvo ulogo. Okoli l. 1875. je dr. Baer, višji zdravnik v kaznilnici Plötzensee preiskoval po vseh delih nemške države. Poizvedoval je o 32.837 jetnikih v 120 ječah. Zvedel je, da je 13.706 kaznjencev (417⁰/₀) storilo hudodelstvo pod vplivom alkohola. Dr. Bode je izračunal da pride v Nemčiji vsako leto 150.009 oseb na sodno klop zavoľjo alkohola. Guillaume pravi, da je v Švici vsaj polovica vseh zločinov storjena v pijanosti ali od pijancev. Če bi mogli zapreti alkohola, bi se izpraznilo polovica kaznilnic. V letih 1877 do 1879 je bilo v Bazelu čez 55⁰/₀ telesnih poškodb in 67⁰/₀ ustavljanja storjenih ali v gostilni ali pred gostilno pod vplivanjem alkohola. Alkohol stori, da se največ zločinov stori od sobote zvečer do ponedeljka. V Zürichu je bilo 1890. leta 87 telesnih poškodb; od teh je bilo 71, ali 79⁰/₀, v teh alkoholu posvečenih dnevih.

Javno pozornost vzbujajo tudi nezgode, zlasti smrtne. Nedelja in ponedeljek sta v statistiki nezgod črna dneva. Zavarovalnica v Winterthuru kaže ob ponedeljkih največ nesreč in v nedeljo, ko pač javno delo počiva, skoro ravno toliko kot ob delavnikih. Poročila nemškega državnega zavarovalnega urada za l. 1890. povedo, da imajo ob ponedeljkih

zjutraj vozniki 69⁰/₀ več nezgod kot druge dni, pivovarji 60⁰/₀ in kamnoseki 50⁰/₀ nezgod več kot druge dni.

Spomnimo se še dejstva, da alkohol potroji čas bolezni. Zguba služka vsled zamujenega dela se šteje na tucate milijonov in istotako alkohol dviga izdatke za zdravila in bolnike.

Preglejte učinke alkohola le iz gospodarskega stališča; naj kdo izračuni izdatke za javne zavode, katere alkohol polni, in za bolezni z vso bedo, ki jo on povzroči. Če tudi se to na da natančno izračunati, gotovo je, da je strašna vsota. Poleg 200 milijonov, ki jih izda Švica vsako leto za alkohol, pride še precejšnje število milijonov, kar alkohol škode stori.

So pa še druga dobra, ki se jih ne more zapisati s številkami, in se ne dajo plačati z milijoni, ker je njih vrednost nad vsak denar. To so n r a v n a d o b r a, katera edina morejo resnično osrečiti posameznika, in družino, in cel narod. Razni so sovražniki te sreče, ali najhujši je alkohol. Glejte, koliko nesreče naredi v družinah, študirajte statistiko samomorov in polne razuzdanosti in njenih posledic, premišljajte, kako učinkuje veselilna vrtoglavost in življenje v gostilnah na poštenost in nrvnost ljudstva. Komur je sreča družin in vera in nrvnost sveta, ta bo, če le oči ima, vedno rekel: alkoholizem, to je sovražnik.

Za tiste ljudi, katerim se stvar ne zdi še tako huda, in ki se jim ne zdi še potrebno, da bi kaj storili, opomnim: še hujše, če se tako pusti. Alkoholizem bo rasel in ž njim posledice. Kar se lahko dokaže.

Alkoholizmovna zgodovina se ponavlja pri vseh narodih skoro na isti način. Podobna je igri, ki začne kot šaloigra, pa konča kot žaloigra. Alkoholizem skromno začenja, njegova mladostna doba je polna šale in veselja, dokler hitro ne zraste v velikana, ki vse okoli pokonča. Ko so enkrat predrte meje treznosti, potem gre po divje navzdol, dokler narod ne pogine. Rimljani, pač najkrepkejši narod starega veka, rabili so vino v začetku le pri službi božji. Pozneje je bilo dovoljeno možem nad trideset let starim, mlajšim moškimi in vsem ženskam je bilo prepovedano, če ga je žena pila, je bilo to vzrok za ločitev zakona. Pa polagoma je alkohol premagal zmagalce sveta in jih z divjo naglico tiral v prepad. Pod cesarji prišlo je tako daleč, da so se te najiminitnejše rimske gospe s konzuli in senatorji pijane valile pod mizo. Zato pa so prišli narodi, ki še niso bili alkoholizirani in so pometli požrešnike in njih svetovno vlado, kakor se je bilo že prej enkrat pripetilo Sardanapalu in tovarišem v Babilonu in v Ninivah.

Ta alkoholna tragikomedija, ki se veselo začenja pa se v žaloigro sprevrže, se bo tudi pri nas predstavljala; prvo dejanje vsaj smo že videli. Kako se to hitro igra, kaže že rastoči konsum piva. V Švici se ga je izpilo

leta 1840	50.000	hektolitrov
» 1870	356.000	»
» 1885	930.000	»
» 1895	1.750.000	»

(Zdaj pa pogledajte isto komedijo na Kranjskem. Iz «Piščalke» str. 259. ponatisnemo: Na Kranjskem se je izpilo piva

leta 1900	71.530 hektolitrov
» 1901	76.738 »
» 1902	86.276 »
» 1903	105.687 »
» 1904	122.249 »
» 1905	131.111 »

V Švici so torej 1895 izpili petintridesetkrat toliko piva kot l. 1840. To je napredek, ki sili misliti. Kdaj bo obstal? Ali naj gre naprej, dokler denarnice ne bodo mogle več plačevati in grla ne več požirati? Žalostna je tolažba, da je drugod tudi tako. V Nemčiji so izpili leta 1892. za 890 milijonov mark več alkohola kot leta 1886. Francozi, nekdam izmed najtreznejših narodov, so izpili l. 1850. 1'45 litra žganja na osebo, zdaj pride na osebo 7 litrov žganja, pa še 123 litrov vina, 23 litrov piva in 22 lit. jabolčnika. Enako gre naprej v vseh deželah, razen v severnih evropskih in severoameriških, kjer postavodaja energično pritiska na alkoholizem.

Kolikor bolj rastejo vzroki kakega zla, toliko bolj se morajo kazati zle posledice. Če bi bilo samo tretjina tega res, kar pripisuje veda in statistika in izkušnja alkoholu, bi moralo naraščajoče povživanje polagoma privedi v degeneracijo, v družabno in nravno izpridbo ljudstva. Alkohol slabi delavno moč, potroji bolezni, pomnoži za velike odstotke število slaboumnih, zanemarjenih, umobolnih, zločincev, oškoduje družinsko življenje, vzgojo, vernost in nrvnost, prenaša dušno in telesno pohabljenost na potomce — kako bi bilo potemtakem mogoče, da bi se cel narod ne izpridil?

Imamo dosti vzroka, da besedo degeneracijo za resno vzamemo, ker Švica ima dvomljivo čast, da med evropskimi narodi hodi naprej, kakor v porabi alkohola, tako v statistiki ločenih zakonov, samoumorov, dušnih bolezni in drugih senčnih strani modernega življenja.

Jako nevarno je, da se alkohol tudi pri ženstvu vedno bolj udomačuje. Ženske, polovica človeštva bile so dozdej od alkohola skoraj nedotaknjene. Zdaj jih je že dosti, ki mislijo, da ne morejo živeti brez piva, ki hočejo tud pri jedi imeti svojo kupico, ki so prijateljice žganja v obliki želodčnih kapljic ali pod drugimi prikupljivimi imeni. Nismo še tako daleč, da bi se pijane gospe pobirale po ulicah, kakor n. pr. v Londonu. pa začetek je storjen, in kam pelje, vé malokteri listih, ki jim to velja. Razen tega, da škoduje ženam samim, vsled podedovanja se zlo podvoji, da po mnogih opazovanjih potroji. Če računimo zraven, da se opojne pijače dajejo otrokom, da se s tem greši zoper peto božjo zapoved, vkljub opetovanemu opominjevanju in svarjenju, pridemo do tega, da je degeneracija že v delu. Vidijo se že lahko njene posledice. Gori in doli po deželi tožijo, da se razširja jëtika in kličejo na pomoč zoper to ljudsko

nevarnost. Dognano je, da je poglavitni vzrok jetike alkoholizem. Bral sem, da je v Nemčiji 500 privatnih zdravilišč za bolne na živcih, da so pa le za bogatine in da je treba takih zdravilišč tudi za ljudstvo. Živčna bolezen je še bolj razširjena kot jetika; težko je že povedati, kdo ni nervozen, in toliko lažje povedati, odkod da pride ta bolezen, namreč od alkohola. Nervoziteta sicer ne vzame življenja, pa je naredi neznosno in človeka deloma ali celoma nerabnega za življenje. Tako se lahko pregleda vse predale človeških slabosti, in povsod se vidi napredujočo izpridbo, povzročeno po rastočem alkoholizmu. Zato vidimo da jako črno gledajo strokovnjaki, ki to zlo temeljito preiskujejo.

P. Weiß, učitelj na visoki šoli v Freiburgu piše: «Alkoholizem je precej mlado zlo, komaj 50, ponekod šele 25 let staro. Pa v tem kratkem času je družbo tako opustošilo, tako grozno, da v nebo vpije. Zato morajo vsi, ki vidijo socialno bedo časa, pomagati zoper to zlo s pisanjem, besedo in dejanjem.» Tragično mnenje dr. Bezzole sem že omenil. V istem tonu govori dr. Damm, zdravnik za živčne bolezni v Wiesbadenu: Degeneracija se je lotila vseh kulturnih narodov. Malo jih je, ki se njih življenje še normalno razvija. Vsi krogi so prizadeti od izpridbe; ni razlike: ali revež ali bogatin, visok ali nizek, kakor ljudje dandanes žive, nihče ne uide napakam in s tem degeneraciji.

Alkohol, zdravniki in bolnišnice.

Iz govora univ. prof. Kraepelina febr. 1906. v društvu zdravnikov v Monakov.

Kdor vidi, kako ta široka reka bede, bolezni, propalosti obubožanja, zločinov, izprijenosti s svojimi kalnimi valovi poplavlja naše ljudstvo, mora se nehote vprašati: Kako je kai tacega mogoče, in kaj je zoper to treba storiti?

Pred vsemi bi morali zdravniki priti do jasne zavesti svojih dolžnosti kot varuhi ljudskega zdravja vzpričo vedno bolj grozeče kazočih se zdravju in nrvnosti sovražnih učinkov alkohola.

V prvi vrsti velja tukaj: proč z nevednostjo! Akoravno povsod gledamo alkoholne poškodbe in vkljvb marljivemu prizadevanju bojevitih alkoholnih nasprotnikov, vendar nimajo niti omikani stanovi, še zdravnike komaj izvzamem, niti širji sloji ljudstva ne pojma ne slutnje o pravem pomenu njihovih tako priljubljenih in negovanih pivskih običajev.

To potrjujejo zadostno izgovori, ki jih slišim vsak dan od naših bolnikov. Eden pije «svojo mero», drugi «dokler kaj ima»; tretji pravi:

«Ko bi imel denar, bi izpil vsak dan deset vrčkov.» Četrtri: «Moram piti, sicer drugi reko: ta lump si ničesar ne privoščiči»; peti: «Kdor ne pije ne more delati med drugimi, tacega ne trpe med seboj.» To so izjavi res žalostne nevednosti, katera tira v pogubo sicer izvrstno nadarjen narod.

Tukaj je vzvod nastaviti. Ljudstvu je treba razjasniti po dobrem in širokem načrtu strašne posledice alkoholne zlorabe, posledice za lastni blagor in za prihodnje rodove. Ta pouk se mora pričeti pri mladini, v šolah, ker mnogi naši pivci zašli so na to osodepolno pot že v otroški dobi. Enega smo sprejeli v našo hišo (norišnico) 14 let starega popolno pijanega, 14 jih je bilo pod 20 let starih.

Za pouk odraslih pa bi bilo dobro, da bi se pri nameravani trajni razstavi za odvrnjenje ljudskih bolezni naredil poseben oddelek za alkoholizem, da bi se predočevalo vsem slojem, kaj dela alkohol z nami.

Potem pa bodo morali delati vsi izobraženci, zlasti pa zdravniki in kdor sploh jasno razumeva alkoholno vprašanje, neumorno in pri vseh prilikah, da ljudje sploh zvedo vso resnico in dejstva o alkoholu.

Neobhodno potrebna so društva zdržnosti (abstinence). Pospeševati bi jih morala država in dežela, občine in strokovne zveze. Abinentna društva so potrebna središča ljudskega odpora proti alkoholu in alkoholnim navadam. Njih druga neizmerno važha naloga pa je, podpireti in ščititi slabotne pivce, ki ko ozdravijo vendar še nimajo moči ustavljati se nevarnostim vsakdanjega zapeljevanja.

Če pa hočemo iztrebiti iz ljudstva občenevarno prazno vero, da je alkohol nedolžen ali celó koristen, je dolžnost zdravnikov, da ta strup kot pijačo pred vsem odstranijo iz vseh bolnišnic in zdravilišč. Nesrečnih žrtev alkoholizma ne bomo prepričali o potrebi popolne zdržnosti, ako bodemo ob enem v bolnišnicah, zdraviliščih, norišnicah opojne pijače kot vsakdanji dodatek k hrani zapisavali ali vsaj dopuščali in glede na «krepčujoča vina», ki jih slabotnim, ozdravevšim in malokrvnim priporoča ne samo nevedna množica, marveč tudi še mnogi zdravniki. Kako bomo pomagali pivcu, če povsod najde zdravnike, ki mu zopet redno predpisavajo pivo ali vino, in kako bo ljudstvo izpremenilo svoje nevarne navade, če ne bo videlo v zavodih; ki jih vodijo zdravniki, da so pivske navade brez potrebe in škodljive.

Koliko izpijemo na Kranjskem.

Glede izpitega zadacanega žganja, piva in vina imamo sledeče zanesljive podatke:

I. Žganje.

O žganju je g. J. Kalan v knjižici «Početek protialkoholnega gibanja na Slovenskem» objavil po podatkih deželnega odbora sledeče številke:

Leta	Deželna naklada na žganje je znašala	Zadacalo se je čistega alkohola	Izpilo se je toraj približno žganja
	goldinarjev	litrov	litrov
1889	186.987	1,031.432	3,084.396
1890	211.644	1,168.688	3,506.064
1891	216.525	1,295.926	3,887.778
1892	237.875	1,310.392	3,931.176
1893	253.237	1,395.195	4,185.585
1894	250.025	1,380.648	4,141.944
1895	270.000	1,470.475	4,411.425
1896	266.348	1,468.017	4,404.051
1897	464.018	1,533.768	4,601.304
1898	463.812	1,531.058	4,593.174
1899	480.647	1,588.851	4,766.553
1900	494.177	1,632.496	4,897.488

Leta 1896. je deželni odbor povišal naklado od 12⁰/₀ na 18⁰/₀ zato leta 1897. številke nabrane naklade naenkrat tako poskočijo.

Ko so imeli še privatni podjetniki nabiranje naklade v zakupu, se ni moglo vedeti, koliko se je izpilo žganja, in se ni vedelo, koliko ti gospodje spravijo kot lahek dobiček; deželi niso oddali na leto — niti 100.000 goldinarjev.

Leta 1901. pa je prevzela država po vseh deželah pobiranje naklade na žganje in za to deželam dá neko določeno vsoto. Znižala pa je naklado od 60 na 20 vinarjev in s tem darovala milijone trgovcem, ker žganje ni bilo postalo za pivce nič ceneje.

Dežela zdaj ne sme več pobirati nobene naklade na žganje, pač pa smejo to storiti občine. Veliko občin na Kranjskem že pobira to naklado, še več pa še ne.

Iz dvojnega ozira je nujno potrebno, da bi vse občine vpeljale to naklado. Prvič bi prišlo le precej v občinsko kaso, katera mora vsako leto skoraj največ šteti ravno za posledice pijančevanja, za obubožane in obolele občane doma in po drugih bolnišnicah. Drugič pa bi se vedelo, kako žganjarska kuga v deželi in v občinah napreduje ali pojema.

Kakor vidimo iz zgorajšnih števil, napreduje z železno vztrajnostjo, in bo napredovalo z neko naravno doslednostjo. Le vztrajen boj na vseh točkah more ta hudournik nekoliko ustaviti.

Zgoraj vidite, da je bila mera izpitega žganja padla le leta 1894., 1896. in 1898. za nekoliko, zato pa naslednje leto toliko bolj poskočila.

Za zadnjih pet let nimamo še uradnih podatkov, smemo pa trditi, da je žganjepitje zopet vsaj toliko napredovalo, kakor prejšnjih pet let. Od leta 1895 do 1900 smo bili napredovali za 486.063 litrov, toraj skoraj za en liter na vsakega prebivalca, ali ker žganja vendar otroci in ženske in premožnejši ne pijo, ali vsaj ne dosti, pride na žganjepivce že več litrov napredka.

Leta 1900 je prišlo na Kranjskem povprek na vsako glavo 10 litrov žganja (natančno 9'9 litrov). Danes lahko trdimo, da ga imamo vsaj že 11 litrov. To je v nekoliko, čeprav majhno tolažbo n. pr. občini Stari trg pri Ložu. «Domoljub» ima 19. julija 1906 poročilo od ondot: «Koliko se popije v starotrški občini piva in žganja? — Ker pobira občina naklado na pivo in žganje, je mogoče to dognati. V 10 mescih minolega leta se je izpilo:

žganja	36.360 litrov
piva	32.140 »

Dasi ima starotrška občina nekaj nad 4.000 ljudi so vendar označene številke prestrašne».

Računimo. Na en mesec pride 3639 / žganja; če bi se razdelilo enakomerno na vse prebivalstvo, ki ga je pa 4750 glav, prišlo bi na vsakega 0'761 / na mesec ali dobrih 8 litrov (8'132 /) na leto. Toraj so Starotržani v žganjepitju za tri litre zadaj za Kranjci sploh, v svojem logaškem

okrajnem glavarstvu pa so le naprej za en dober liter, ker v tem okraju je prišlo l. 1900 na vsako glavo 7 litrov (natančno 6'9 /) na leto.

Kaj je povzročilo, da je bilo žganjepitje v letih 1894., 1896. in 1898. nekoliko padlo, danes ne vem povedati, najbrž so bile vzrok boljše vinske in sadne letine, ali morda tudi manjše število ptujih delavcev.

Letos, oziroma prihodnje leto bo gotovo poskočilo, ker se od povsod poroča o slabi vinski letini, ali pa o visokih vinskih cenah.

Nujno potrebno je in prav pravi čas, da se začne prav zdaj povseh društvih in župnijah odločni pouk o alkoholizmu. Do vsakega Slovenca ušes mora letos priti tolažilna resnica, da alkohol nič, čisto nič ne koristi za vztrajno delo, nič ne pomaga k zdravju, in da se tisto kratko, z alkoholom prisiljeno veselje nadomesti s trajnim, čistim veseljem, s tiho zadovoljnostjo, ki jo človek občuti, če se je sam iztrgal iz trinoštva alkohola ali ob zavesti, da s svojo zdržnostjo od alkohola druge rešuje.

Pri tem pouku, pri tej agitaciji od osebe do osebe, pa naj nihče ne reče: meni verjamite. Ne enemu, ne eni avtoriteti verjamite; verjamite iskušnjam milijonov abstinentov, berite o natančnih poizkusih učenjakov; poskusite sami vsaj par mesecev.

Neodpustna nemarnost, greh pred Bogom in narodom bi bil, če bi zlasti letos poučeni krogi mirno gledali, ko bo ljudstvo od raznih nesreč in uim tepeno zadnje ali pa izposojene krajcarje izdajalo za špirit, ker ne bo nikogar, ki bi mu trobil, da jih izdaja za prazno slepilo, za pravega zlo—deja! Seveda pa bo tistemu, ki sam vino pije, težko im malo-uspešno pridigati, ne pijte špirta, ko bi vsak trenotek pričakoval ugovora: ga ne bi, če bi si mogel privoščiti vina.

Na kolodvor v Kranju pride vsaka dva meseca po tri vagoni špirta; je 18 vagonov na leto po 13.400 litrov; to bi bilo 241.200 litrov. Če jih razdelimo na vse prebivalce celega sodnijskega okraja (22.231 ljudi) pride na vsakega skoro 11 litrov špirta, ali dvakrat do trikrat toliko jeruša; recimo, da se nekaj malo špirta porabi v industrijske namene, pride vendar le vsaj 22 litrov na osebo. Ker je pa prišlo l. 1900. le 17'4 / na osebo se je žganjepitje ali tako pomnožilo, ali pa rajše verjamemo, da gre ta špirit tudi v druge okraje; seveda pa ie treba na drugi strani prišteti še vse raznovrstno žganje, ki se ga doma naredi, ali kar po drugi poti pride v okraj.

Teh 18 vagonov ali 241.200 litrov špirta pa stane po 160 vinarjev računjeno 385.920 kron. Vsega zemljiškega davka pa plača ta sodni okraj le 57.745 kron. Vsega davka sploh, realnega in osebnega z vsemi dokladami plača 225.783 kron. Pomislimo še zraven, da davki večinoma osta-

nejo v okraju kot plača uradnikom, učiteljem, žandarijem itd. Denar pa, ki se šteje za vagone špirta gre ven iz dežele in ne pride več nazaj.

In to naj gledamo s prekrižanimi rokami?

II. Pivo.

Za pivo imamo še natančnejše podatke. Žganja se izpije najbrž še enkrat toliko nezadacanega. Saj vidimo na vsaki drugi hiši v deželi tisto nesrečno tablico: «žganjarna». Kuha se iz vsake stvari, če ima količkaj sladkorja v sebi. Če ni dosti domačega in divjega sadja, se kupijo fige, slive, brinje iz daljnih krajev, da je le peklena kuhinja pri hiši. Pivo se ložje kontrolira, koliko se ga izpije v deželi.

Od deželnega odbora nam je dr. Krek preskrbel sledeče podatke. Prinesli smo jih grafično že v zadnji številki.

«Letni konzum piva na Kranjskem je znašal v zadnjih desetih letih in sicer:

leta 1895 (od 8./10. do 31./12.	929.737 litrov
» 1896.	8,525.784 »
» 1897.	9,446.545 ¹ / ₂ »
» 1898.	9,005.960 »
» 1899.	9,546.490 »
» 1900.	7,135.079 ¹ / ₂ »
» 1901.	7,673.860 ¹ / ₂ »
» 1902.	8,627.681 ¹ / ₂ »
» 1903.	10,568.735 ¹ / ₂ »
» 1904.	12,224.986 »
» 1905.	13,111.115 ¹ / ₂ »

Od tu navedenega kvantuma je bila plačana tudi deželna naklada vpeljana z dnevom 8./10. 1895.

Za prejšnja leta konzum ni znan, ker takrat še ni bilo dež. naklade.

Strahovito narašča vsako leto strošek za pivo! Od l. 1900. do 1905. se je skoraj podvojilo! Od 7 milijonov litrov na 13 milijonov! Morda je bil še kak slučajni, prehodni vzrok tega izredno naglega naraščanja, ali gotovo je, da vedno in vztrajno raste v meri, ki ni v nikakem razmerju z naraščanjem prebivalstva.

«Pivo ie sovražnik», to so kmalu spoznali v severnih deželah. Najprej so hoteli žganje izpodriniti s pivom, in ga priporočali kot narodno pijačo. Pa kmalu so izprevideli, da se belcebub ne prežene z belcebubom. Pivo ima sicer manj odstotkov alkohola, ga pa ljudje pijo v tolikih množinah, da je alkohola nazadnje ravno toliko, kakor če bi pil žganje, tekočine pa tolike mere, da jih telesne posode zlasti srce ne more zmagovati.

Pivo pa je toliko večji sovražnik, ker so pivovarji mogočni gospodje, kapitalisti. Imajo denar za reklamo. Zidajo po velikih mestih prave palače

za pivnice piva. Po deželi kar ledenico naredo gostilničarju, če se zaveže, da bo njihovo pivo točil.

Zlasti pa je tako nevarno poskočila poraba piva, odkar se je začelo prodajati v steklenicah. Prej brez ledenice ni v malem kraju gostilničar ni mogel točiti piva. Zdaj pa prodaja pivo v zaprtih steklenicah povsod, v zadnji hribovski vasi in brez gostilniške koncesije.

Pivopitje bo za naš naroo toliko bolj osodepolno, ker pojde skoro ves denar iz dežele, ob enem pa tlači cene vina. Večina piva pride iz nemških dežel, ječmen in hmelj dobivajo domače pivovarne od drugod. Tudi poskusi saditi hmelj na sorškem in ljubljanskem polju in na Dolenskem najbrž ne bodo sreče prineslo v deželo. Pri hmelju sicer posamezniki nekatero leto veliko zaslužijo, pa je še bolj navezano na slepo srečo kot vinoreja.

Pri pivu tudi gostilničarji pridejo v popolno odvisnost od velikega kapitala. Po mestih samostojnih gostilničarjev kmalu ne bo več, bodo le hlapci pivovarjev.

Če računimo liter piva le 40 h, smo plačali 1905 za 13,111.115 lit. vsotico 5,244.446 kron in je šla skoro vsa iz dežele.

III. Vino.

Glede zadacenega vina imamo sledeče podatke iz deželnega odbora:

I. Množina l. 1905. na Kranjskem izven Ljubljane zadacenega vina:

a) V tistih krajih, kjer je imela dežela prebiranje užitnine v zakupu, nabralo se je užitnine od	87.231 hektolitrov
b) Za ostale okraje izračuna se zadacana množina vina po razmerju zakupnine, katera se plača za te okraje, in tako se dobi množina	45.990 »

Skupaj 133.221 hektolitrov

II. Množina zadacenega vina v mestu Ljubljani za l. 1905. ni znana, — za l. 1904. je bila po časnikih objavljena in sicer

18.659 hektolitrov

Skupna množina na Kranjskem zadacenega

vina 151.880 hektolitrov

ali okroglo 15,200.000 litrov.

Zraven tega zadacenega vina, pa se vsaj ravno toliko izpije nezadacenega vina in sadnega mošta.

Po računu g. Fr. Gombača, deželnega potovalnega učitelja za vinarstvo, oddalo se je na postaji Videm-Krško l. 1903. okoli 10,000.000 litrov vina, od katere vsote je bilo po njegovi sodbi 80% t. j. 8,000.000 litrov

iz Kranjskih vinogradov (iz občin: Krško, Sv. Križ, Cerklje, Kostanjevica, Št. Jernej, Raka, Bučka). Glej «Slovenec» 29. aprila 1905. Škoda, da se ne ve, kam je šlo to vino. Najbrže, sodeč po kupcih na vinskih semnjih v Krškem,, je ostalo večinoma v deželi. Pa ni šlo vse v gostilničarske kleti, gotovo velik del v privatne kleti, je ostalo toraj nezadacano. Če se primerjata obe vsoti: 15 milijonov litrov na celem Kranjskem zadacanega in vsoto: 8 milijonov iz Krškega okraja na postaji Videm oddanega, zdi se nam, da se izpije veliko več nezadacanega kot zadacanega vina. Kajti, koliko doleniskega vina se odda še tudi na postajah: Brežice, Sevnica, Novo mesto, Trebnje; koliko Vipavskega?

Če dežela in država toliko dá za obnovljenje vinogradov, bi bila pač potrebna tudi statistika, knjigovodstvo dežele o vinstvu: koliko se pridela leto za letom, koliko ga ostane v deželi, ali se ga kaj izvozi, koliko se ptujega uvozi, koliko iz fabrik v Reki, Trstu, Zagrebu. Kako so (slabo) plačani delavci v vinogradih. Če pa se meče denar brez kontrole je-li res koristi, in če se pusti delati in uvažati narejeno vino brez meje in kazni, je pa to slabo gospodarstvo.

Račun vina: za 15,200.000 litrov zadacanega vina po 80 h damo v gostilnah: 12,160.000 kron. Najbrž se ga ravno toliko izpije tudi nezadacanega, to je v privatnih hišah. Skupni račun za alkoholne pijače eno zadnjih let izpite v gostilnah in štacunah na Kranjskem bi torej bil ne samo 19 milijonov kron, kakor smo prej računali, ampak:

žganja	5,500.000	litrov	po	160	h	znese	8,800.000	kron
piva	13,111.115	»	»	40	h	»	5,244.446	»
vina	15,200.000	»	»	80	h	»	<u>12,160.000</u>	»

Skupaj 26,204.446 kron

Ves zemljiški davek znaša na Kranjskem okoli 1 milijon kron; ves davek sploh, to je vsi cesarski realni in osebni davki z vsemi prikladami vred pa okoli 6 milijonov kron, in ostane večinoma v deželi, v gostilne pa znosimo davka 26 milijonov kron in ga gre vsaj polovica ven iz dežele.

Poleg tega se izpije nezadacanega vina in žganja vsaj toliko, da bi ga imelo biti zadosti za vse, če bi ga pili po takozvanih «zmernih» merah.

Te številke so vredne še nadaljnega preiskavanja in proučavanja.

Avsec.

Vpliv alkohola na otroka.

Napisal dr. med. in phil. **W. Weygandt**, vseuč. profesor v Würzburgu.

Priredil **A. J.**

(Dalje.)

Pri teh raziskovanjih se prav lahko spozna, da raste število otrok, ki se porode slaboumni, tekom januarja do pusta, med tem, ko ostane število zdravih jednako. V aprilu in juniju, ko se sklene največ zakonov, rasteta obe števili enakomerno. Od julija do septembra, ko imajo ljudje največ dela ob žetvi pa malo praznikov, zmanjšujeta se obe števili, zlasti pa število slaboumnih, ki postane u septembru najmanjše. Med trgatvijo v oktobru naraste zopet naenkrat to število in nato zopet pade.

Zanimivo je tudi, kar io nek nižjeavstrijski učitelj po mnogoletni izkušnji dognal: Če so bili učenci-začetniki prav slabi, bila je 6 let prej gotovo prav dobra vinska letina.

Kolikor se je tedaj dalo dognati gotovosti v tem vprašanju, toliko se je zgodilo in jasno je, da je alkohol neizmerno poguben za potomstvo.

Tudi s poskusi na živalih so poskušali to vprašanje. Nicloux je vliil nosnim morskim prašičkom alkohola v požiralnik in že v 5 mihutih ga je našel v plodovi vodi (amnion), kmalu je tudi v plod sam prešel.

Laitinen je istotako nekaj časa dajal nosnim morskim prašičkom alkohol. Mladiči niso imeli skoro nikakega odpora proti davičnemu strupu.

Isto je poskušal Hodgi s psi. Med mladimi jih je imelo nekaj padavico, drugi so radi grizli, bili so topi ali ostali pritlikavci in večina jih je kmalu po rojstvu poginilo, le 20% je ostalo živih, med tem ko je ostalo navadno pri psih, ki niso dobili alkohola, 94% mladičev pri življenju.

Faure je delal 4 leta poskuse s psi in jim dajal pelinovko (absint) in špirit. Mladiči so bili slabotni, mnogo jih je poginilo ali so bili nepravilno razviti, pritlikavci itd.

Féré in Ridge sta na kurja jajca v valilnici napeljala alkoholove in pelinovkine pare. Piščeta, ki so se izvalila, so se le počasi razvijala, imela so razne nepravilnosti na sebi ali bila popolnoma spačena in sploh prav slabotna.

Ovize je dokazal, da se je pri takem poskusu izmed 160 jajc samo 78 piščet izvalilo, a med temi je bilo 25 spačenih, 40 jih pa je v prvih 3 ali 4 dni poginilo.

Ridge je našel, da razredčen alkohol tudi na jajca žab, muh itd. neugodno vpliva ter ovira njihov razvoj.

Če je bilo $\frac{1}{100}$ % alkohola v vodi, se mlade žabe že niso pravilno razvijale; ako je bilo $\frac{1}{20}$ % alkohola, razvilo se jih je le nekaj, a tudi te

so kmalu poginile; če je pa bilo še več alkohola, do 1⁰/₆, prikazala sta se le 1 ali 2 bosoglavca.

Še eden poskus z živalimi naj omenim, ker je posebno podučen. *Combe male* je sparil psa, ki je dobival 8 mesecev vsak dan po 11 g pelinovke na kilogram svoje teže, s popolnoma zdravo psico. Skotila je 12 mladičev; 3 so bili takoj mrtvi, 3 so v 14 dneh poginili vsled pljučnice, ostali pa v 32—67 dneh vsled krčev itd.

Neka psica je dobila v zadnjem času, predno je storila, 275—5 g pelinovke na kilogram svoje teže. Izmed 6 mladičev so se 3 mrtvi skotili, 2 sta bila telesno sicer dobro razvita, pa le malo umna, eden pa je rasel le počasi, bil je jako topoglav in imel slab voh. To (bila je psica) je spravil pozneje s popolnoma zdravim psom, a dal ji ni nič alkohola. Imela je le 3 mladiče, a še ti so bili nepravilno razviti: Eden je imel čokasto nogo, več prstov ni bilo razvitih; drugi je imel odprt «ductus Botalli» tedaj prirojeno srčno napako, in poginil v 14 dneh vsled sušice; tretjemu so se sušile mišice na zadnjem delu in poginil je kmalu po rojstvu. Drugi rod se je tedaj še mnogo bolj izprevrgel nego prvi.

Iz mrtvaške knjige kralja alkohola za slovenske pokrajine od dne 26. marca 1898 dalje.

(Dalje.)

Prepis iz mrtvaške knjige I. 1905.

Slov. št. 297. (1904.) Med mlinska kolesa je v pijanosti padel v Preretincih na Štajerskem mlinar Vincenc Vičar. Našli so ga mrtvega.

Slov. št. 3. Dne 3. januarja je delavec Anton Dolinšek prišel pijan v Soklicevo gostilno v Ljubljani. Pil je pivo, vino in žganje. Ko je komaj na nogah stal, so ga spravili v hlev spat. Popoldne so ga našli mrtvega. Bil je notoričen pijanec. (Ko bi bil le vino in pivo srkal, bi najbrž ne bil imenovan notoričen.)

Slov. št. 3. Na Glinicah je zmrznil v šupi 50 letni mož z vulgo imenom Dragonar. Bil je pijan.

Slov. št. 5. V Šmartnem pri Litiji je v gostilni zmrznil na novo leto zvečer pijani Anton Kapelari. Pijanega so vrgli gostilničar in tovariši na tla v nezakurjeno sobo.

Naš Dom št. 1. V ptujski okolici so se stekli med seboj žganja pijani fantje, ter ubili Janeza Levičnika iz Sel.

Slov. št. 10. V Št. Petru pri Radgoni je v noči na novo leto zmrznil mladenič Alojzij Roškarič od Sv. Benedikta v Slov. Goricah. Nekdo ga je napojil z žganjem. (Seveda z namenom, da bi ga segrel?)

Slov. št. 10. Zmrznjenega so našli v Kamnitniku pri Škofjiloki delavca Matija Sedeja iz Stare Oselice. Napil se je žganja in obležal. (To je letos že četrti dokaz, da alkohol greje.)

Slov. št. 28. 29. januarja je 13letni Lojze Garnar na Jarčem brdu pri Škofjiloki izpil tri četrti litra žganja. Zagazil je v sneg in zmrznil.

Slov. št. 32. Delavec Franc Kunst, ki je v pijanosti prišel v Hrastniku pod železniški stroj, je v bolnišnici umrl.

Slov. št. 34. Dne 2. dec. l. l. so pili fantje na Vojskem žganje v gostilni. 26letni Franc Felc skoči naenkrat pokonci in zabode Gašparja Mraka z žepnim nožem v hrbet. Vsled zgube krvi je Mrak umrl. (Kje in kedaj je največ pobojev? Ali ne pri pijači in ob nedeljah?)

Slov. št. 35. Posesnik Šimen Lukan iz Zg. Tuhinja se je v Selih napil žganja, šel v listnjak, tam umrl, bodisi da je zmrznil, ali da se je žganje v njem vnelo (čudno, da ni bilo poznati, je li zmrznil ali zgorel!) ali da ga je zadela kap. (Slovenčev kronist ugiba, kaj je bil vzrok Luke nove smrti, mi pa si dovoljujemo le nepomembno vprašanje; bi li bil šel posestnik v listnjak ležat, ko bi se bil napil vode?)

Slov. št. 43. Na cesti je obležal in zmrznil v pijanosti 64letni Janez Kozomernik iz Brezovicee.

Slov. št. 54. Umrl je 3. marca delavec l. Knez. Prejšnji dan se je napil žganja, doma je po stopnicah padel.

Slov. št. 54. V nedeljo 5. marca so v Seničici pri Medvodah pred gostilno zaklali 60letnega dninarja Janeza p. d. Kercovega. Siromak je dobil več ran; eno v srce. (Da niso udeleženci bili trezni, se razume.)

Slov. št. 75. 29. marca je umrl v Notranji Gorici nagloma Martin Mazzi, znan žganjepivec. S frakljem špirta je naredil pol litra pijače, izpil, postal bled, čutil notranje bolečine, vlegel v posteljo, izgubil zavest. umrl.

Slov. št. 76. Dne 7. febr. t. l. sta v Devinu Ivan Arčon in Ivan Podgornik pila v štirih gostilnah. Začela sta se na cesti pretopati. Ivan Legiša jih je miril. V pretepu je dobil Legiša dve rani, brat Anton edno, mati njegova je ranjena na roki, Arčon je dobil dve težki rani. Ivan Legiša je gredoč domov padel in umrl. V Gorici je bil Podgornik obsojen na dve leti težke ječe s postom in trdim ležiščem vsake kvatre, Arčon pa na eno leto.

Slov. št. 76. 26. marca zvečer okoli 9. ure je začelo goreti pri Gašparju Švigelj na Dolu. Škode je okoli 20.000 kron. Sodijo da je zažgal mogoče neki 70letni delavec, ki je baje pijan spal pod kozolcem in so ga drugi dan našli sežganega med pepelom.

Slov. št. 77. V gorenjskem vlaku se je dne 3. aprila peljal kmet zelo vinjen (ko bi bil gospod, bi rekli da je bil «vesel»). Pod postajo Dovje našli so moža na železniškem tiru mrtvega. Pal je bil z vlaka in se ubil.

Slov. št. 79. V ponedeljek 27. marca je umrl v tržaški bolnici Aleksander Kovic, ki je vsled žalosti radi smrti 14 letne hčerke užil večjo količino alkohola.

Slov. št. 86. Dne 9. aprila se je ponesrečil 18 letni Janez Svetličič iz Spodnje Kanomelje. Napil se je žganja, padel v čez 20 metrov globok z vodo napolnjeni jarek ter ostal mrtev.

Prim list. V Rihenburgu je 11. aprila vtonil 45 letni železniški delavec Anton Urh iz Ilirske Bistrice. Pravi pijanec žganjar je že tisti večer do temnega mraka pil pri trgovcu Antonu Mužina. (Ni dvoma, da je vtonil v vodi, ne pa v alkoholu, ki je imenovan: aqua vitae — voda življenja.)

Slov. št. 98. Velikonočni torek je Janez Zalar na Rakeku za stavo izpil tri četrti litra ruma. Hotel je še imeti, a ga ni dobil. Začel je hropsti in skupaj lezti. Drugo jutro ob 3. je umrl.

Slov. št. 107. V čebru je utonil v Trstu v pijanosti 44 letni kmet Anton Nesbeda iz Ljubljane.

Slov. št. 110. Mrtvega so dobili na Trati v hlevu žganjarja Kekljevega Janeza. Vzrok žganje. (Nadaljevanje pride.) A.

To in ono o alkoholu.

Fénélon o abstinenci.

Že pred dvesto leti popisuje sloveči pridigar in cerkveni pisatelj, pobožni škof Fénélon (1641—1715) zdržnost od vina kot pogoj sreče v deželi. Kot vzgojevalec burgonskega vojvode, nečaka Ljudevita XIV., je spisal več spisov, v katerih izkuša podajati svojemu gojencu izglede, kako naj ravna, ko bo druge vladal.

Med temi spisi je tudi njegovo znano delo *Telemah*, v katerem popisuje, kaj je doživel Odisijev sin, ko je iskal svojega očeta. Na svojih potih je prišel tudi v deželo Bétiko, katero si je Fénélon izmislil kot vzor srečne dežele.

V osmi knjigi piše: «Ko je bil Adoam tako naslikal deželo Bétiko, stavil mu je *Telemah*, ki je bil z veseljem poslušal, nekaj radovednih

vprašanj: «Ali te ljudstva tudi pijo vino?» «Ne», odgovori Adoam, «niso se mogli odločiti nikdar, da bi delali to pijačo. Pa ne, da bi jim nedostajalo grozdja; nobena dežela ne rodi tako okusnega, kot Bétika; pa ti ljudje so zadovoljni, da grozdje jedo, kakor drugo sadje, in boje se vina kot razdejavca človeškega. Vino, pravijo, je neke vrste strup, ki stori človeka besnega. Ne umori človeka, pa naredi iz njega živino. Tudi brez vina so ljudje zdravi in močni. V uživanju vina pa je nevarnost, da si pokvarijo zdravje in postanejo razbrzdani.» A.

Ali ima Vaša punčka tudi nove čevlje?

Delavec, ki je prej leta in leta služil alkoholu, pripoveduje sledeče: Živel sem kakor norec, brez premisleka, brez čuta. Pijača me je bila spravila ob pamet. Postal sem revež, pa sem to zaslužil. Žena in hči ste bili revii, pa tega niste bili zaslužili. Neko soboto sem zopet sedel v gostilni in zapijal tedensko plačo. Pa pride hčerkica gostilničarjeva k meni, vzdigne nožico in veselo kaže svoje nove čevlje, da naj bi jih videl in hvalil ter vpraša nedolžno: «Ali ima Vaša punčka tudi nove čevlje?» — Kakor bi me bil kdo lopnil po glavi, se mi je zdelo ob tem vprašanju! Ti čevlji so mi zopet pamet vtepli v glavo. — Na dušo mi je padlo, da pred vratih stojita moja žena in hčerka, da bi jima prinesel kak preostali krajcar. Posvetilo se mi je, kako sramotno delam, da krčmarju pomagam otrokom lepe čevlje kupovati, ko moj lastni otrok strada in prezeba. Planem iz krčme, res najdem ženo in otroka pred vrati, vzamem otroka v naročje in ženo za roko, čutim mrzle roke in nožice, srce pa se mi stiska od sramu in kesanja. K sreči sem imel še toliko, da sem kupil otroku nove čevlje in kruha družinici. Sam tako nisem mogel jesti par dni, pa sem toliko več molil. Od tistega dne se je vrnila v mojo hišo sreča in zadovoljnost, gostilne pa se ognem kot ognja ali kače.

Mladi Cir.

Cira, poznejšega mogočnega kralja perzijskega je izrejeval njegov stari oče Astijag, kralj medijski. Deček je pri mizi vedno sedel ob strani staremu očetu. «Tata, reče enkrat deček, ti pa le veliko trpiš, preden si sit, ko moraš vse poskusiti.» Astijag se mu nasmeje in reče: «Ali ni pri nas veliko bolje kot pri vas v Perziji?» «Menda ne, odgovori Cir, pri nas se bolj hitro in lažje najemo.»

Z dovoljenjem starega očeta je Cir po obedu razdelil preostale jedi med služabnike. Vsak je dobil nekaj, le točajju, ljubljencu kraljevemu, Cir ničesar ne da. «Zakaj pa ta ničesar ne dobi, ko vendar tako spretno vino

toči», vpraša kralj. «To znam tudi jaz, pa ti ne izpijem polovico prej.» Vzame kozarec, natoči in lepo kralju ponudi. «Pa moraš prej sam poskusiti», reče kralj. «Tega pa že ne, je strup notri! Sem ondan videl! To ste vdili, eden čez drugega! Dokler ste sedeli, ste se hvalili, kako je kateri močan, ko pa ste vstajali, pa še stati niste mogli, čez svoje noge ste se spodtikali in padali. In nobeden ni več vedel, kdo da je. Ti nisi vedel, da si kralj drugi niso vedeli, da so Tvoji podložniki!» Astijag vpraša: «Kaj pa je s tvojim očetom, kadar pije?» «Žeja ga mine, drugega nič.»

Mestni vodovod ljubljanski.

Poročevalec ravnatelj Šubič. Bilanca izkazuje dohodkov 159.622 K 23 v., stroškov pa 122.934 K 41 v., torej 36.673 K 82 v. prebitka. Proračun je izkazal prebitka 36.673 K 20 v. O delovršbi parostrojev pri vodovodni zajemalki v Klečah in o porabi materijala tekom leta 1905. poroča: Delovršba je trajala celo leto 7619 ur 45 sekund. Največ ur, 702 ur 45 minut se je delalo meseca julija, najmanj 546 ur 15 minut meseca novembra. Povprečno se je delalo na dan 20 ur 53 minut, za 7 minut več, kakor leta 1904. Vode je bilo vzdignjeno 1,442.038 m^3 , za 37.990 m^3 več kakor l. 1904., povprečno na dan 3957 m^3 , za 101 m^3 več, kakor l. 1904. Ker šteje Ljubljana 38.500 prebivalcev, je pripadalo povprečno na vsakega 103 l, za 31 l več, kakor l. 1904. Največ se je porabilo vode l. 1905. dne 3. julija, ko so izčrpali stroji v 24 urah 4896 m^3 vode, iz rezervoarja se je dodalo 494 m^3 in je znašala skupna poraba vode ta dan 5390 m^3 , torej povprečno na vsakega prebivalca 140 litrov, kar dosega že angleške razmere, kjer najbolj tratijo vodo. Ta teden se mestne ulice in ceste niso škropile, ker je pomanjkovalo vode. Iz tega se vidi, da se Ljubljančani ne boje vode. Gosp. ravnatelj Šubič pravi, da se tudi potratijo veliko vode, ker imajo strankePodprte pipe. Sam je vprašal nekdanj nekega strežnika, ki je imel vedno odprto pipo, ko je prišel g. ravnatelj pozno ponoči pomov, zakaj ne zapre pipe. Odgovoril mu je, da imajo gospod zjutraj frišno vodo. Tako se dela v raznih krajih in ne bo drugače, da pričnemo vzigavati vodomete v večji meri. Poročevalec pravi, da ko bi vozil občinski svetnik Turk to vodo, bi moral pripeljati 700.000 voz vode (Turk: Tu b blo dujač), zmeraj bi moral imeti vpreženih 500 konj. V škafih bi se pa morala prinesti voda 70.000.000 in 10.000 ljubljanskih dam bi morale prinesti 20 škafov vode na dan.

«Slovenec», 20. jun. 1806.

Delavci v Petersburgu

v tovarni Baranovskega so sklenili grudna l. 1904. držati popolno abstinenco. Društvo za bojkot državnih žganjarn in drugih trgovin, kjer se

prodaja vodka, katero so ustanovili med seboj, ima med drugimi tudi sledeče pravilo: Za delavce, ki se najdejo v netreznem stanju ali ki se zalotijo pri uživanju alkoholnih pijač, kakor žganje, pivo itd. se določijo na podlagi resolucij tovarniškega shoda sledeče kazni: prvi krat — graja pred vsemi zbranimi tovariši; drugi krat — kazen do dveh rubljev; tretji krat — trije rublji in prestopnika bojkotujejo vsi tovariši. — Da se bodo ti predpisi natanko spolnovali, pozivajo se tovariši, naj se medsebojno kontrolujejo. Kadar kdo prestopi pravila, naj se naznani na shodu.

Monopol

na žganje donaša ruski državi lepe dohodke. Po poročilih finančnih direkcij varšavske in siedlecke gubernije iz l. 1905. je znašal splošni dohodek iz prodaje alkoholnih pijač — na Ruskem sme namreč samo vlada kuhati in prodajati žganje, imajo torej monopol na žganje, kakor pri nas v Avstriji na tabak in sol — v teh dveh gubernijah 12,203.805 rubljev, ali rubelj po 2 K 52 v = 30,853.588'60 kron. Čistega dobička je pa bilo 8,360.305 = 21,067.968'60 kron. Radi pogostih napadov na državna skladišča, se je uničilo blaga in orodja za 14.169 rubljev = 35.705'88 kron. Po poročilih iz drugih gubernij prinaša čisti dohodek iz vsake gubernije povprečno 3 milijone rubljev = 7'66 milijonov kron. Tako daje samo kraljestvo poljsko ruski vladi na leto od žganja najmanj 32 milijonov rubljev = 81'69 milijonov kron čistega dohodka. Pripomniti moramo, da je prošlega leta bila revolucija, da so uporniki razbijali državne žganjarne in jih je narod bojkotoval. Torej se je pilo veliko manj, kot druga leta. Poleg tega znaša naklada na pivo 776,955 rubljev = 1,957.926'60 kron.

Lakota in pijanstvo na Ruskem.

Gubernija tulska je zapila od julija 1904 do julija 1905 cetih pet milijonov rubljev ali 12,600.000 kron. Od 1. julija 1905 do 1. julija 1906 se je prištevala h gubernijam po katerih vlada lakota in je kot taka dobila državne podpore za 4,400.000 rubljev ali 11,088.000 kron. V ravno tem lakotnem letu je pa zapila 6,200.000 kron ali 1,800.000 rubljev = 4,636.000 kron več, kot je dobila podpor in 1,200.000 rubljev = 3,024,000 kron več, kot poprejšnjega leta.

Na Češkem.

Čehi dajo za žganje na leto povprečno 120 milijonov kron. Piva pride na osebo povprečno po 150 litrov. Pijancev se računa na Češkem

25.000. V zemljah češke krone je 52.500 žganjarn, a po vsem Predlitvanskem okrog 130.000. Na Češkem jih je 33.500, na Moravskem 14.300, na Šlezkem 4.700.

Novo vrsto pijanosti

so iznašli na Norveškem. Pričeli so namreč žganje šnofati. Kdor nekolikokrat potegne žganje z nosom v sebe, pade popolnoma nezavesten na zemljo.

OLGA KOBILANJSKA.

ZEMLJA.

Povest, prevedena iz maloruščine.

(Dalje.)

— Torej pojdi ti pred menoj! — rekel je on. — Naj se tebe dobro zapomnim! Kadar pojdem vže od tukaj, bodem med tujci tudi jaz tujec, kadar bom na straži stal, bodem se spominjal tebe. Pojdiva po našem polju — pomnil bodem — ti vedno pred menoj po ozki stezici, a jaz za teboj. Včasih se ti obrneš in nasmehneš k meni, a jaz te poljubim . . .

V tem trenutku se je ona podala na pot. Zajec je bežal po žitu in letel, kot blisk, čez stezico mimo njenih nog. Ona se je zasmejala.

— Kaj pa ti! kako sem se jaz prestrašila!

— Ker si deklica! — odvrnil je on z lahno šaljivostjo v glasu. — Jaz jih lovim, kot muhe! V goščavi žita se je oglasila nekje prepelica.

Ona je obstala nehote in poslušala.

— Prepelica poje — rekla je skoraj pobožno — in cvrički cvrče kot najeti.

— Ker je jasna noč; imajo radi mesečne noči. S svojim glasom napolnujejo nočno tišino, kakor s cvetjem — odvrnil je polglasno.

Oba sta se ozrla nazaj na mesec in gledala nekaj časa na razsvetljeno, izrazno in prijetno daljavo in nazaj na stezico, po kateri sta šla.

Pred njima so se razprostirala polja, krasna in bogata, tu in tam spadajoča, drugod spet vstajajoča v lahna pogorja. Kakor da bi se tiščala okrog gozdnih oaz, ki so, kot temno ozadje, stale za polji.

— Vse spi! — rekla je s šepetom, kakor da bi se bala z glasnejšim šumom vzbuditi kakšno stvar v prirodi. In zares. Zdelo se je, kakor da bi vse okrog spalo. Visoko, bujno žito, bele, srebrnikaste njive ajde, v dalji vitka, tožna turšica. Lahka megla, ki se je tu in tam dvigala v prozornih obročkih nad posameznimi točkami polj, je takorekoč objemala dremajočo rastlinje v tihem snu.

Majhni gozdič, tam nekje za polji, iz katerega je prinesla gobe, je ležal vkovan v temino, a nad vsem se je dvigalo veličastno, jasno, visoko nebo s svojim bleskom zvezd in mehkim, srebrnim svitom meseca, ki je brezšumno prediral temino letne noči in tvoril iz nje prečudni, tihi svojerodni svet.

Oba sta molčala.

Vedno sta še stala nazaj obrnjena proti mesecu in proti strani, odkoder se je vračala.

Dolg trenotek je gledala v daljavo, kakor da bi pozabila na sebe, tako je obstala tu. Naenkrat jo je spreletel strah, njene oči so se široko razprostrle.

— Mihajlo! — oglasila se je naglo in preplašeno. — Glej, ali vidiš?

— Kaj je? — je vprašal.

— Pojdi z očmi nazaj po tej stezici, po katerem sem jaz prišla...

— No, kaj pa?

— Poglej, ali vidiš sedaj vašo pristavo, kako leži tamle v nižavi, obdana od vseh strani z gostim drevjem, kakor stara babica, ki čepi na zemlji? Ali jo vidiš? In drevje, ki je gotovo zrastlo za njo, kakor gozdič, ali jo vidiš? Saj je tako jasno, vse se natančno vidi, popolnoma natančno. Poglej v majhni hlev pri pristavi, na plotu visi dolgo pasmo belega platna.

— Vidim. Mama je belila in je pozabila shraniti platno. Kaj pa je za to?

— Sedaj pa poglej! Košček za pristavo na pravo oddeljen z močvirno livado, kjer se vedno vstavljajo konji z vozom, kadar vozijo domov pokošeno seno; zdaj igra tam z ovoji lahna megla, korak od tukaj leži graščinski gozdič. Sedaj dremlje, vidiš?

— Kaj bi ne videl? — vprašal je nekaj začuden na njena čudna vprašanja. — Jaz ga vsak dan vidim, imam ga vsak dan pred očmi. Gozdič je vesel, kakor kakšen deček.

— Da vesel, kot deček — ponovila je mehanično. — Toda zdaj. Mihajlo, poglej! Ali vidiš «sosednji gozd», ki čepi za močvirno livado, med pristavo in veselim dečkom? Kako je temen in strašen, ali vidiš?

— Od naše pristave je oddaljen precejšen košček; ti to veš Mihajlo, ta «sosednji gozd!» — dodala je čudno vznemirjena, skoraj nepotrpežljivo in v njenem glasu se je prebila neizrekljiva bol in zatrepetale so ji solze.

— Pred tem gozdom, če tudi je majhen, se jaz vedno strašno bojim. Podnevi in zvečer, Mihajlo! Ne morem iti tu mimo, ne da bi pospešila korake. Mene vleče sem in žene od tod. Meni se zbira na jok, kadar se vidim sama tam... Jaz se strašno bojim... drevje je tako temno... ono je tako strašno... jaz ne vem... jaz ne vem...

Ko je govorila, se je nagnila lahko naprej. Široko odprtih, skoraj izbuljenih oči ni obrnila od gozda, kakor da bi imela prikazen, držala se je njega za roko in videlo se je, da je bila z vsemi mislimi tam v daljavi pri imenovanem gozdu.

— Vedno... je meni... tako... kadar... sem tam... — Govorila je pretrgano in boječe. — Kadar gledam... tje. A... sedaj..., ko je tako jasno... pogledaj... kako... jasno... Nekaj gre od tam!! zakričala je izven sebe v divjem strahu. — Na tebe in na mene!... Trepetajoč se je vrgla nanj in, kakor da bi ga zaklanjala, ovila ga je burno z rokami in pritisnila se z licem k njemu. Takoj nato je padla v konvulziven jok, katerega povzroči samo nepričakovan, nezavesten strah.

Skoraj v ravno istem trenutku jo je tudi on objel z rokami. Spreletelo ga je hladno, lasje so mu stali po koncu. Držal jo je močno in pritisnil k sebi in izbulil se je z ostrim pogledom v navedeno smcr. Ni se bal in ni videl ničesar. Njegova pristava, kamor se je moral kmalu vrniti, je ležala zavita v pokoj, v resnici kot sključena starka v kotu, zaslonjena od zad z gostim drevjem, a tam dalje na desno za močvirno livado na zemlji, kjer so se dvigale lahne prezorne megle, in kakor na meji druge vasi je ležal «sosednji les». Tuj, nevelik in le redko obiskan od sosedov. Kakor imetje brez gospodarja, kjer je vsakdo zamogel sekati drevje in ga je često sekal, tako se je razprostiral tam.

On ga je poznal še preveč. Sekal je včasih tam suhe veje, kolovje za k plotu in prebil je marsikatero noč v njegovi globini. Toda sedaj ni videl ničesar. Čisto nič mu ni padlo v oči. Niti po dnevi, niti po noči in ona je imela gotovo prazen strah.

— Ti si deklea — tolažil jo je z mirnim glasom, toda nagli strah, ki je prišel ž nje še nanj, zvenil je še v njegovem glasu — zato se bojiš. Prekrižaj se! Bog z nami, in jaz te spremim do doma. Tam ni ničesar in tebi se je gotovo samo nekaj zazdelo. To je domišljija.

— To ni domišljija! Letelo je nekaj v mraku! — govorila je pretrgano in vznemirjeno dvignila za trenotek glavo in se ozrla prepričevalno in ob enem očitajoče njemu v obličje. — Letelo je... na mene... in na... tebe!

Naenkrat je pretrgala. Obrnila je počasi, kakor prisiljena od nevidne, naraščajoče moči, glavo spet naravnost v sijajno, razsvetljeno smer, kjer so se na poljih, ki so se zniževala, zdaj temnile oaze gozdov... Gledala je tje trenotek z izbuljenimi, prestrašenimi očmi, z od bolesti nagrb-

čenimi obrvami in ni obrnila niti pogleda niti glave niti za trenotek od tega mesta. Naenkrat se je dotaknila s prstmi močnejšenjegovе rame. Začela je kakor bolesti stokati, nato pa tiho vzdihovati: «Že spet... že spet...» nato je pa zakričala kot popred v nezavestnem strahu: «Spet leti!»

On jo je potegnil s seboj.

Ona je glasno plakala a on se je smrtno prestrašil.

— Pojdi! — zaklical je, se prekrižal in zaškrtal z zobmi. — Tu je brezbožen kraj! Pojdi! — In pobral je gobe, katere je ona iz strahu spustila, prijel jo za roko in potegnil naprej.

Pritisnila sta se tesno drug drugzega in šla med visokim žitom.

Ona je otirala oči z rokavom, ozirala se od časa do časa bojzljivo za seboj, premagovala jok, ki ji je vedno na novo prihajal in šla poslušno za njim, ko je ponekod moral hoditi sam po ozki stezici.

— Ne vrni se po tej poti! — prosila je s pohlevnim glaeom in pritiskala njegovo roko k sebi. — Jaz se bojim!

— Meni se ne zgodi ničesar, golobica! — odvrnil je z mirnim, resnim glasom. — Mene ni strah, jaz se ne bojim!

— Tu je nekaj zakletega... za tebe in za mene, Mihajlo... — Spregovorila je v pretrganih besedah in se stisnila tesnejše k njemu. — To sem zdaj-le videla!

— Kaj si torej videla?

— Nekaj strašnega, ne vem za gotovo kaj! Nekaj prestrašnega... zakrvavljene, ognjene podobe... z razžarjenimi očmi, ki so se bližale k nam brezumno naglo. In tako hitro, kot je letelo k nama iz gozda, tako hitro je zginilo. Bože, kaj bi to bilo?!

Njega je pretreslo ter se je prekrižal. Bil je praznoveren kot oče in mati, kot sploh večina ljudi njegove vasi.

— Mesečne noči pripeljejo vse take reči s seboj! — rekel je potem s sočutnim glasom, da bi se ona pomirila. — Toda to ne more krščenu človeku nič hudega storiti! Poglej, tam nedaleč od grajščine, kjer se gre z dvorišča na pot okoli malega jarka, po kateri se najhitreje pride k naši hiši z dvorišča. Tam je tudi zakleto mesto! Vedno kadar je ščip, pokaže se tam velik, črn pes. Ta pes se sprehaja vedno po istem mestu in ne pusti nobenega človeka dalje, dokler sam noče. Za nobeno stvar na svetu ne pusti!

— Ali si ga ti videl? — vprašala je bojzljivo.

— Ne! Jaz ne, toda stari Petro trdi, da ga je videl! Vračal se je — pravil je nekoč — pozno iz vasi domov! Noč je bila jasna in mesečna, kot sedaj. Šel je sam. Kolikor bližje je prišel k onemu mestu, toliko bolj slab je postal v kolenih. In naenkrat je stal pred njim velik pes z ognjenimi očmi in se je izbulil nanj. Tudi on je uprl oči v njega. Ko je pa dvignil roko, da bi se prekrižal, je pes zginil, a on, veš, leži kot snop na

zemlji! ... Že pozno, po polnoči je prišel k sebi, dvignil se z zemlje in se vlekel domov. Rekel je, da je še tri dni potem čutil slabost v kolenih od strahu.

— To je že tako! — dokončal je z bolj krepkim glasom — in v takih trenutkih je potreba samo na križ misliti, treba se je takoj prekrižati. Potem se takoj ničesar več ne vidi.

— Toda jaz sem pozabila na križ, Mihajlo! — rekla je bolj pogumno in mirno in se je nasmehnila kakor otrok z očmi še vlažnimi od solz, kakor da bi odkrila nekaj novega — in zato sem videla še enkrat. Toda zdaj bom vedno mislila na križ — in ko je to rekla, se je pobožno prekrižala in se sklonila globoko k zemlji. Nato se je oddahnila in rekla: — Zdaj se več ne bojim! A zdaj je tako jasno, da bi bilo mogoče cvetke brati! Toda še ni polnoči! A jaz sem se tako strašno prestrašila! — obrnila se je spet na prejšnji predmet. — In kaj bi to moglo biti, kar sem jaz videla? Kaj bi to moglo biti? Meni se zdi, da vem, kaj bi to bilo in vendar ne vem!

— Ne premišljuj! — odvrnil je on iskreno. — Naj izgine od nas!

— Naj izgine! ponovila je resno in za trenotek je dodala: — Od vsega tega sem se samo zapoznila! Pojdiva hitreje, Mihajlo! Doma me bodo še potrebovali!

In molče sta pospešila korake. Šla sta še vedno po ozki stezici po polju, samo, da sedaj vže med visoko turšico. Svilnato listje se je kakor s šepetom odzivalo k njima, kadar se je eden ali drugi gredoč mimo vitkih rastlin tu ali tam dotaknil ali pa sta jih odrivala s steze z rokami. Po nedolgem času sta šla nedaleč mimo bele hiše Dokiye, a na to sta prišla na pot, ki je peljala k graščini. Tu jo je objel.

— Poljubi me tu še enkrat, golobica! — prosil je nežno. — Dalje ne pojdem s teboj, ker bi ljudje videli! Za zdaj ni potreba!

— Ni potreba, ni potreba! — odvrnila je živahno in ga obvila tesno okoli vratu.

— Bog vidi! — dokončal je polglasno in poljubil njena čista usta.

— Samo Bog naj vidi! — odvrnila je ona iz cele duše, nato sta se razšla. Ona je šla naprej, on je pa ostal še trenotek na prostoru in gledal za njo, kako je šla po poljski poti, potem hitela mimo hiše Dokiye in se spustila po dvorišču k graščini. Kakor temna, vitka smrečica, tako je šla, naravnost, lahko se zibajoč, dokler mu ni zginila iz oči. Čutil se je popolnoma srečnega. Ona ga je ljubila in ga hotela čakati in ... bo njegova žena. Nato se je prekrižal in šel nazaj po stezici, ki je peljala v jasno razsvetljeno smer. Njegova pristava je ležala tiho dremajoč, vkovana v sinje srebrni mrak in ga je pričakovala z jasno odprtimi vratmi in dvema drobnima, k mesecu obrnjenima, zdaj jasno bliščočima očesci.

Ona se je razsmejala in zaničljivo nakrivila usta.

— Prokleti kragulji! Zdaj se pehajo uže do kurnika in grabijo kokoši celo kadar spé! . . .

Stari je dvignil glavo in pogledal na ženo. Nekaj bolj važnega je odmevalo iz tona glasu, kakor iz besed, ko je vprašal:

— Kaj praviš, Marija?

— Pravim, da se dobe tudi taki kragulji, ki silijo celo v kurnik in grabijo perutnino. Če ne bode te pazili, vam pobero še druge reči!

— Marija! Pazi, kaj govoriš, in glej, da nikdo ne sliši, kar praviš! — rekel je svarilno. — Ljudje so nam vže tako na vse nevoščljivi, če pa zvedo, da je naš sin tat, bodo se tega veselili. Jaz vem, da Sava vse to počenja in jaz mu tega ne odpustim.

— Od mene je že dobil svoj del, — odvrnila je spet žena, — toda vse to dela Rahira po njem. Nagovarja ga k vsem, on pa samo izvršuje to, kar mu ona zapoveduje. Nedavno sem jo srečala, ko se je vračala s steklenico žganja od Mendlja. Misliš, da mi je rekla vsaj «dobri dan»? Kaj še? In vendar sem jaz njena teta! Njena mama je moja rodna sestra. Gledala je kot volčica v zemljo, ko je šla mimo mene. Ima slabo vest, ker hodi in nagovarja dečka k hudemu. Ona prodaja mojo perutnino Mendlju in kupuje žganje in tobak. Sem že prišla na to. Dominika mi je to povedala. Ona stanuje blizu njih in sliši vse. A Dominika je razumna in je videla in vé mnogo. Ni zaman v mestu deset let služila . . .

— Ona je razumna, toda zvita in potuhnjena, Marija! — odvrnil je on mirno in pričel dalje klepati svojo koso.

— Ona je potuhnjena, toda jaz ji nisem nikdar nič hudega storila; jaz ž njo dobro živim. Sicer pa ona vé vse kar se v vasi godi, kako bi torej tega ne vedela! Sava poseda sedaj več pri Gregorju, kot pri nas. Nekoč mu je tu pomagal na njegovem najetem, beraškem polju kositi — rekla mi je Domenika. Jaz vam nisem marala tega povedati, toda zdaj vam povem. Mihajlo dela pri nas kot črni vol, nima miru, da bi vse v redu držal, muči se od jutra do večera, ta pa gubi svoje dni in svoje mlade sile tam, za ničvredneža. Vi bi ga morali enkrat pretepesti, Ivonja!

Ivonjika je molčal in nemo zdihovanje mu je dvigalo grud. Saj je to vedel. Vedel je še mnogo družega, česar žena ni vedela. Nedavno na primer je kopal nekaj v graščinskem vrtu in ukradel iz shrambe, ki je bila nekaj časa odprta, veliko verigo. To verigo je prodal potem stari Gregorij judu na Hopplacu, a on, Ivonjika je bil ravno takrat zraven in spoznal graščinsko verigo. Domislil si je takoj od kod je prišla, toda je raje molčal. Saj je bil Sava njegov otrok! Vse to je delal Sava, toda, kaj mu je bilo početi? Sram ga je bilo priznati pred vsemi, da je njegov sin tat in tovariši z drugim tatom in goljufa ljudi. Bog mu je dal dva otroka. Toda kar je na eni strani bilo najbolje, je na drugi strani postalo naj-

slabše. In vendar je on oba enako ljubil, vzgajal je oba enako z delom svojih rok. Oba sta bila njegova rodna, rodna sinova . . .

— Ko pride Mihajlo v rekrute, bo Sava sprevidel, da se nima na koga zanašati in se bo poboljšal. Zdaj se vedno na Mihajla zanaša! — potolažil je ženko in sebe.

— Bog daj, — odgovorila je Marija. — Toda dokler se bo držal te kače, dotlej se bo njega držalo zlo in nesreča. To vam povem, oče. On se norčuje z moje bolečine in vendar ni smešno, če mama plače. On vidi, da meni srce boleti poka, ker mora Mihajlo iti, a on govori: — Pojdite ž njim k vojakom . . . Kdo mu bo tam podal prsa? Tako govori svoji materi. On ima trdo, hudobno srce, naj bi ga Bog kaznoval za njegove besede.

— Ne kolni, Marija! — tolažil jo je Ivonjika svareče. — On je ravno tako naš otrok, kakor Mihajlo. Se bo še poboljšal. Jaz sem mu že nekolikokrat povedal, da če se ne poboljša, ne dobi od mene niti grudice zemlje. Vse, pravim, dam Mihajlu. On to vé. In on vé, da človek brez zemlje nič ne pomeni. To ve on jako dobro. In vidi, kaj pomeni Grigorij v vasi med ljudmi . . .

— Že od malega je bil tako svojeglaven in hudoben! — nadaljevala je Marija dalje svoje. — Jaz se vsega dobro spominjam.

— Od otroka se ne more veliko pričakovati, zato pa je otrok, in radi tega se mu ne sme ničesar očitati. Tudi mi smo bili nekoč otroci in delali dobro in slabo. Saj ni nikdo sam kriv, če je bil enkrat neumen otrok.

— Jaz samo pravim, da je on bil vže takrat neposlušen in svojeglaven, in delal je svoji mami vse navkljub, kadar je ona kaj zápovedala!

— Ali si ti vedno ubogala tvojo pokojno mamo, Marija? — vprašal je mož in se nasmehnil. — Bog ve zakaj prisiljeno.

— Vi ste stari in neumni! — zateptala je ona nepotrpežljivo. — Jaz govorim o ognju in vi govorite o vodi. Jaz pravim, da je on bil že od malega svojeglaven in hudoben, a vi pravite, kakšni ste bili od malega in kakšni so bili drugi. Kaj mi to mar?! Nekoč, ko je bil še maihen, vzel mu je nek deček — zdi se mi, da je mlajši brat Todorike, ki je pozneje umrl, ali se spominjate? Vzel mu je piščalko, ker ona sta vedno skupaj na pašniku pasla živino. Sava ni rekel ničesar. Štiri tedne potem je ujel velicega sršena in ga vtaknil dečku za vratnik. Ko je otroče zbolelo in ležalo oteklo in so Savo zato topli in svarili in ga tudi spraševali, če mu je to storil, molčal je kot kamen. Zakrnil se je in molčal. «Vidiš — rečem mu — lahko bi še umrl!» — On je samo pogledal po volčji v zemljo, nagrbančil obrve in čez nekaj časa pričel jokati. Jokal je, toda ni povedal niti besedice. Ko sem mu pa zapovedala, naj gre k dečku in k njegovi mami in jih prosí odpuščanje, ni se ganil z mesta.

Kakor da bi okamenel, tako je stal tú in kakor da bi onemel. Takrat bi mu z jeze kosti polomila. Bila je samo njegova sreča, da je bil vedno tako betežen in bled, drugače, — bogme, bi mu kosti polomila! Tak je tudi zdaj; in samo radi tega se mi smili!

— On ni bil vedno tak kot sedaj, samo svojega razuma ni poslušal, Marija! — rekel je stari. — Samo odvar je sklenil prijateljstvo z Grigorjem, vrti se mu neumnost v glavi!

— Ej, on je bil vedno len in svojeglaven! — ponovila je stara spet svoje razdraženo.

— Len! — — — toda on ni kradel in se ni dela ogibal tako kot sedaj, in ...

— A vi vidite to in mu poveste menda samo enkrat na leto kakšno besedo! — pretrgala je srdito govor Ivonjike. — Če bi vam tudi hišo nad glavo zažgal, vzeli bi si vode v usta. Jaz ne vem, kakšno srce imate vi. Vi ste vedno samo dobri in dobri; samo to znate vi, toda to ni dobro, Ivonjika!

On se je zadržal v klepanju in pogledal na njo.

— Marija! — rekel je resno in očitajoče. — Ali ni Sava tudi tvoj otrok, kakor Mihajlo? In ali ti njega manj ljubiš? Ali ga nisi ti rodila? Kaj hočeš od mene? On je mlad in neumen in nagovorjen od hudobnih ljudi. Rahira mn je nekaj naredila, toda kadar to mine, zgubila bo tudi ona svojo moč nad njim in on se bo povrnil k nam. Jaz pazim nanj, dasiravno molčim. Molči tudi ti in drži jezik za zobmi. Mihajlo tudi več vidi, kakor ti misliš in Sava ve to. Dolgo se je ne bo držal, ker je nepošteno dekle, a ženil se ž njo ne bo, ker je njegova sestričina. On ve vse to, in vse to se mora končati. Potreba je samo biti potrpežljiv ... in Boga prositi, da bi nas ne zapustil ... da bi tudi Mihajla ne zapustil ...

— Mihajlo, Mihajlo! — vzdihnila je naenkrat Marija kot zabodena, — dejte moje, srce moje! Zakaj te trgajo od mene, zakaj devajo v jarem? Kaj naj počnemo brez tebe? Kaj počne zemlja brez tebe? Kakor solnčice, tako zahajaš ti za nas, a jaz se razbijem, žalost za teboj izsesa mojo kri, pobeli moje tase. Mihajlo! Mihajlo!

On je dvignil živahno glavo in pogledal bolestno na njo. Ali ni spet tolkla z glavo ob steno? Kadar jo je žalost obšla tako naglo, kot sedaj, kadar se je spomnila na ločitev s svojim ljubljencem, delala je to skoraj vsakokrat, a ona je bila že slaba in ne mlada.

Toda zdaj tega ni pričevala. Samo žalovala je in tožila, a morda, da prične spet plakati.

Pabrki na polju staroruskega slovstva in zgodovine.

1. Kako je nastala ruska država.

(Dalje.)

V X. stoletju so potisnili Pečenegi Poljane iz ravnin v gozde in na gore proti severju. V X. in XI. stoletju je bila poljanska ali ruska zemlja vže zelo majhna, najmanjša od vseh ruskih plemen. Na severovzhodu je bila skrajna točka mesta Belgorod in Višgorod na Izpeni, na vzhodu je delil Dnjeper poljansko zemljo od severjanske — Kijevščino od Černigovščine, na jugu je bila v začetku meje še reka Rodna — «do ustja Rosji», pravi letopis. Toda pozneje so kijevski knezi se pred Počenegi umaknili izza Porosja in se branili samo še za reko Stugno. Trikot med Stugno, Izpeno in Dnjeprom je torej v najstarejših časih obsegal vso «poljansko zemljo» in bil središče ruske države.

Ako so se popred Poljani raztezali tako daleč proti jugu, da so celo svoje ime od poljan, potem se pač niso umaknili na tesni prostor na gozde in griče okrog Kijeva brez dolžih in trdovratnih bojev. Ti boji so gotovo tudi dopomogli, da se je pri njih razvila krepka državna organizacija. Temu je priča tudi čisto vojaški značaj staroruske države.

Prvi uzrok, da se je v sedanji južni ali mali Rusiji razvila državna organizacija, je ležal že v naravi Slovanov, povod je pa dala selitev narodov in napadiazijatskih, turških in mongolskih ord.

Toda staroruska država ni bila samo vojaška, ampak tudi kupčijska država. Eno je bilo v zvezi z drugim. Knez je bil prvi vojak in ob enem prvi kupec svoje države. Najbolj bojeviti vseh staroruskih knezov, vitežki Svjatoslav Igorevič, sin matere Olge in očeta svetega Vladimirja Prosvetitelja, je odgovoril svojim, ki so ga prosili naj ostane v Kijevu: «Neljubo mi jest v Kijevje žiti, hoščju žiti v Perejaslavci na Dunaji, jako to jest sreda zemlji mojej, jako tu vsja blagaja shodjatsja: ot Grek pavoloki, zoloto, vino i ovošči raznoličniji, i is Čehov i iz Ugor srebro i konji, iz Rusi že skora i vosk i med i čelad.» (Neljubo mi je živeti v Kijevu, hočem živeti v Perejaslavci na Donavi, ker je to sreda moje zemlje, ker tu prihaja vse blago skupaj: od Grkov tkanine, zlato, vino in različno sadje, in od Čehov in od Ogrrov srebro in konji in iz Rusije kože, vosk, med in sužnji.)

Starokijevski knez je držal vojno družino, da je ž njo pobiral pri svojih narodih «danj» in napadal še prosta plemena, ter jih prisilil mu plačevati «danj». To «danj», ki je obstojala večinoma v kožah in v sužnjih, je prodajal v Carigrad in za skupljeni denar si je najel še večjo družino in potem nadaljeval svojo obrt v še večji meri. Vsi bojni pohodi na Carigrad in vsi dogovori s Carigradom so se vršili samo radi kupčije. V tem oziru je delal ruski knez s svojo družino podobno, kot v novejšem času Arabci v Afriki.

Ta kupčijski značaj staroruske države nas privede na misel, da so morale tudi pri nastanku staroruske države vplivati kupčijski interesi in to nas privede na drugi uzrok, da je v Kijevu nastalo središče ruske države — na grški vpliv.

Pri Kijevu so se križale svetovne kupčijske ceste. Od severja proti jugu je šla «Pot za Variag v Greki», kakor jo imenuje Nestor, ki je vezala Severno morje s Carigradom. Ta pot je šla iz Severnega ali Varjaškega morja po severni Dvini do Polocka, tu je preskočila k Dnjepru pri Smolensku in je šla potem ob Dnjepru do Kijeva in dalje do Črnega morja. Zanimivo je, da pripoveduje Nestor tudi o sv. Andreju, da je naredil to pot, ko je šel od Grkov v Rim. Prišedši do Kijeva, je poblagoslovil kijevske gore, v Novgorodu se mu pa niso dopadle ondotne smešne navade in šel je od tam dalje v Rim. Po Nestorju je ležal Rim na tej poti, nekje na severju v deželi Varjagov. Iz te povesti se tudi razvidi, da je že takrat obstajala podobna razlika med Malo- in Velikorusom, kot dandanes. Malorus se norčuje iz Velikorusa, a Velikorus ga užene s praktičnostjo. Malorus je dovtipen, Velikorus praktičen, za Velikorusa je «hitri Maloros» (zviti Malorus) prišel v pregovor, kot med nami Ribničan.

Velika staroruska država je nastala torej naravnim putem na podlagi slovanskih plemen, ki so se zedinila pod vplivom lastnega nagiba in zunanjih dogodkov: preseljevanja narodov in napadov kočujočih azijskih ord po črnomorskih stepah. Toda s tem še ne tajimo, da so bili tudi še drugi, tuji vplivi, ki so pripomogli k začetku ruske države in zlasti pozneje, ko je bila vže ustanovljena, da se je okrepila in dobila gotov smer, organizacijo in obliko. Taki vplivi so bili zlasti trije: hozarski, varjaški in bizantinski. Nobeden izmed njih ni ustanovil ruske države, toda je veliko pripomogel k njenemu razvoju.

1. Ko so Bolgari zapustili pridonske kraje, zasedli so jih njihovi soplemeniki Hozari, zavladali kaspjsko pobrežje, skušali podvreči celo Zakavkazje in ustanovili na osvojenih zemljah koncem šestega stoletja silno hozarsko državo. Od sredine sedmega pa do sredine osmega stoletja so imeli neprestano hude boje z mogočnim arabskim kalifatom in so razširili svojo državo na jugovzhodu do perzijskega Derbenta.

Žalibog nimamo nobenih poročil, kako daleč se je raztezala njihova država proti zapadu in severozapadu. Iz dogodkov VII. in VIII. stoletja razvidimo, da so Hozari bili gospodarji ob kerčenskem zalivu (v Panagoriji, Tumtorokanu) in v Krimu, kjer je v Korsuni sedel celo njihov namestnik. Korsun so dobili pozneje Grki nazaj, toda njihova vojska se je nahajala v Krimu tudi še v VIII. in IX. stoletju. Središče države so pa tvorile prikaspjske dežele — na ustju Volge je ležala njihova stolica Itil, nekoliko bolj proti jugu, ob izlivu Tereka pa sloveči po svojih vinogradih Semender.

Ob času največje svoje moči, se je vpliv Hozarjev razširjal tudi čez mnogo južnomorskih plemen, dasiravno za to nimamo jasnih zgodovinskih podatkov.

a) V zanimivem listu kagana Jožefa iz desetega stoletja, — katerega imajo nekateri za ponarejenega, a je najbrže pristen — se naštevajo meje hozarske države in se omenijo med podvrženimi rodovi tudi «Veltit» («Venentin», Vanantjat)... «Sever» (Savar, Suur) in «Slaviun». «Veltit» smatrajo nekateri za ruske «Vjatiče», «Sever» za «Severjane», «Slavijan» pa za novgorodske «Slovane».

